

ГЕОГРАФІЯ

10 - 11 класи

(Профільний рівень)

«Затверджено Міністерством освіти і науки України»

(Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407)

2017 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ. Головна мета сучасної школи – допомогти молодим людям зорієнтуватися в сучасному суспільстві, свідомо зайняти відповідну соціальну і громадянську позиції, підвищити рівень їхньої духовної культури, культури спілкування і практичної діяльності, формувати соціально зрілу, творчу особистість. Зважаючи на це, у старших класах загальноосвітньої школи запроваджується профільне навчання, що створить системно-спеціалізовану підготовку, спрямовану на індивідуалізацію навчання і соціалізацію учнів з урахуванням потреб ринку.

Курс «Географія», що пропонується для профільного навчання в 10 і 11 класах, завершує географічну освіту в загальноосвітній школі і відповідає логіці пізнання світу. Таким чином система географічної освіти узгоджується з теорією природничих і суспільних наук, загальною географією, регіоналізацією, країнознавством, краєзнавством і має українознавчу спрямованість.

Загальна мета курсу – вдосконалити уявлення учнів про географічну картину світу, утверджувати поняття про географію як конструктивну науку і формувати географічне мислення на основі історичного, просторового, комплексного, типологічного, проблемного і конструктивного підходів. Провідні ідеї програм – гуманізація, соціологізація, екологізація, економізація, залучення учнів до соціально корисної практичної діяльності засобами сучасної географії.

Основні завдання курсу «Географія» (10,11 класи) для профільної школи:

- поглибити географічну і економіко-соціальну освіту випускників середньої загальноосвітньої школи через вивчення глобальних територіально-диференційованих господарських, соціокультурних і соціоекологічних проблем, розкрити роль окремих держав і народів у світовій економіці й політиці, процесів економічної і політичної інтеграції країн і народів;
- узагальнити й систематизувати попередні знання учнів з географії на значно вищому теоретичному рівні;
- розкрити роль географічних знань і географічної експертизи у вирішенні сучасних економічних і соціальних проблем;
- формувати географічні й соціокультурні знання, розвивати економічне мислення учнів, яке передбачає розуміння процесів, що відбуваються в сучасному світі;
- сформувати уявлення про територіальну організацію господарства і населення окремих регіонів і держав світу;
- показати системний характер світової економіки, сформувати уявлення про природу, сутність і функцію міжнародного географічного поділу праці;
- висвітлити походження і суть сучасних економічних та екологічних проблем людства;
- ознайомити з принципами і світовим досвідом раціонального природокористування, охорони навколишнього середовища, сталого (збалансованого) розвитку;
- розвивати вміння користуватися порівняльними методами статистико-економічного аналізу, використовувати статистичні дані, що характеризують рівень і темпи розвитку економіки країн світу, України, своєї області, адміністративного району, окремого господарства; вільно орієнтуватися на політичній карті світу та використовувати тематичні географічні карти для розв'язування навчальних і практичних завдань;
- розвивати географічну, екологічну й економічну культуру, розуміння викликів, що стоять перед державою і світовою цивілізацією;
- сприяти полікультурному, толерантному, неупередженому сприйняттю і доброзичливому ставленню до інших етносів, народів, груп та особистостей; розвивати в учнів інтерес та повагу до культури свого народу й інших народів, прагнення зберегти і примножити культурну спадщину своєї країни і всього людства, вчитися жити і працювати в полікультурному середовищі;
- виховувати в учнів риси громадянина України, загальнолюдську духовну ціннісну орієнтацію, вміння сприймати ідеї гуманізму та демократизму, патріотизму і взаєморозуміння між народами, утверджувати ідеї демократії, добра та справедливості;

- готувати старшокласників до свідомої активної участі в суспільному житті Української держави, усвідомлювати її роль і місце в Європі та світі, формувати співвідповідальність за долю України, Європи, світу;
- розвивати вміння зіставляти географічні й економічні події і процеси, працювати з різними джерелами знань, самостійно добувати географічну інформацію;
- розвивати творче мислення, формувати власний погляд та критичне ставлення до інформації, обстоювати власні погляди на ту чи іншу географічну проблему, толерантно ставитись до протилежних думок.

Особливістю курсу є те, що він розкриває важливі й актуальні проблеми сучасної географії та низки суміжних наук.

Структура і зміст навчальної програми. Навчальна програма ґрунтується на принципах безперервності й наступності шкільної географічної освіти, інтеграції внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, гуманізації та диференціації навчального матеріалу залежно від практичної спрямованості. У програмі знайшли відображення наскрізні для шкільної географії змістові лінії, зазначені в Державному стандарті базової та середньої освіти.

Програму побудовано з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків і залежностей між географічними законами і закономірностями, процесами і явищами. Курс розрахований на 350 годин (по 5 годин на тиждень у 10 і 11 класах), що розподілені за розділами. Кожний розділ охоплює теми, в яких висвітлено основний зміст навчального матеріалу. У програмі акцентовано увагу на основних тенденціях і закономірностях розвитку географічної оболонки, особливостях соціально-економічного, політичного та соціокультурного розвитку регіонів і провідних країн світу та України. У знаннєвому компоненті регламентовано засвоєння географічної номенклатури.

У **10 класі** учні вивчають курс «Регіони і країни світу», що є продовженням базової географічної освіти у профільних класах старшої школи. Він спрямований на розкриття глобальних та регіональних явищ і процесів, що відбуваються як у світі в цілому, так і в окремих субрегіонах, країнах і їх регіонах.

Наведений у програмі перелік країн для вивчення є орієнтовним. Учителю надається право додавати для вивчення ті країни, що відповідають інтересам навчального закладу з огляду на його можливі міжнародні зв'язки, пріоритетам зовнішньої політики України з урахуванням зміни політичної, економічної ситуації у світі.

Окремі питання курсу доцільно пропонувати учням опрацьовувати самостійно. Необхідно стимулювати пізнавальну діяльність старшокласників, спонукати їх, використовуючи базові поняття, закономірності, типові плани комплексної характеристики територій (регіонів та окремих країн), розвивати навички самостійного пошуку та аналізу інформації, прогнозування та проектування.

У **11 класі** зроблено акцент на розгляд основних тенденції і закономірностей розвитку географічної оболонки, її структурну особливість – горизонтальну (широтну) зональність. Закони еволюції, цілісності, колообігу речовин і енергії, ритмічності розглядаються для всіх сфер географічної оболонки з урахуванням екологічних умов. Окремий розділ присвячено вивченню топографії з основами геодезії, картографії, географічним інформаційним системам (ГІС) та дистанційному зондуванню Землі (ДЗЗ). Це відповідає вимогам сьогодення сучасного світу і з огляду на зростаюче значення такої інформації для територіальної організації господарства й інформаційного забезпечення обороноздатності держави.

Практичні роботи, є важливою й обов'язковою складовою уроку географії. Вони передбачають розв'язування географічних, екологічних і соціально-економічних задач, здійснення порівняльного аналізу, проведення міні-досліджень, дискусій, круглих столів, ділових ігор, моніторингових досліджень, підготовку презентацій, написання есе, творчих робіт, створення індивідуальних і колективних проектів. Мета проведення таких робіт може бути різною – мотиваційною, узагальнювальною, контролюючою тощо. У 10 класі передбачено

виконання **25 практичних робіт**, в 11 класі – **54**, які є обов'язковими для всіх учнів класу. Учитель обов'язково оцінює п'ять практичних робіт на вибір у кожному семестрі.

До більшості розділів курсу запропоновано орієнтовні теми творчого характеру для проведення досліджень. Учитель оцінює таку роботу під час її захисту чи презентації.

Форми організації вивчення курсу. Під час організації вивчення курсу важливо використовувати компетентнісний, діяльнісний практико-орієнтований та особистісно орієнтований підходи до засвоєння змісту. У процесі засвоєння змісту формуються не тільки специфічні географічні, а й загальнонавчальні знання, вміння, навички, ключові компетентності: інформаційно-цифрова, соціальна, підприємницька, здоров'язбережувальна, математична, вміння розв'язувати проблеми, спілкуватися рідною та іноземними мовами тощо.

Велику роль у навчанні географії відведено роботі з картою та статистичними матеріалами для встановлення причинно-наслідкових зв'язків, правильної оцінки найважливіших соціально-економічних питань.

У процесі навчання географії на профільному рівні доцільно поєднувати з традиційними сучасні освітні технології – інформаційні, моделювання, проблемно-пошукову (дослідження), проектну, кооперованого, продуктивного навчання тощо.

Рекомендації щодо роботи з програмою. Програма дає право вчителю творчо підходити до реалізації її змісту, добирати об'єкти для вивчення та залучати до змісту приклади, що пов'язані із життям свого регіону (області, міста). Враховуючи рівень підготовки учнів, їхні інтереси і нахили, учитель може запропонувати свій варіант вивчення матеріалу з методичним обґрунтуванням доцільності внесених змін. Кількість годин на вивчення тем є орієнтовною, її можна змінювати в межах визначеного навчального часу. Учитель може на власний розсуд змінити розподіл годин між темами і розділами, використати години резервного часу з метою глибшого вивчення окремих тем, проведення уроків узагальнення і систематизації знань після вивчення великих розділів і тем, проведення екскурсій, зустрічей, обговорення дискусійних питань, що виникли під час вивчення певних тем тощо.

Оцінювання навчальних досягнень учнів. Оцінюючи навчальні досягнення учнів з географії, потрібно враховувати:

- правильність і науковість викладення матеріалу, повноту розкриття понять і закономірностей, точність вживання географічної та картографічної термінології;
- ступінь самостійності відповіді;
- логічність, доказовість у викладенні матеріалу;
- ступінь сформованості інтелектуальних, загальноосвітніх, специфічних умінь (робота з картографічними, статистичними та іншими додатковими матеріалами).

Початковий рівень навчальних досягнень характеризується фрагментарним володінням учнем навчальним матеріалом. Учень може розпізнавати окремі географічні об'єкти, намагається давати їм визначення, за допомогою вчителя знаходить їх на карті.

Середній рівень навчальних досягнень передбачає, що учень може відтворити (повторити) інформацію, тобто володіє знаннями-копіями. Він розуміє основний матеріал, за допомогою вчителя визначає поняття і закономірності, частково пояснює взаємозв'язки у природі та суспільстві, використовує картографічний матеріал. Під час виконання практичних робіт правильно використовує джерела знань. Спостерігаючи за природними і суспільними явищами, розрізняє лише окремі їх особливості.

Достатній рівень навчальних досягнень передбачає, що учень достатньо володіє програмовим навчальним матеріалом, самостійно виправляє допущені помилки, підтверджує свої знання відповідними аргументами, здатний застосовувати здобуті знання на практиці, правильно добирає необхідні джерела знань для розв'язання проблем у типових ситуаціях, здатний вести спостереження за природними і суспільними явищами.

Високий рівень навчальних досягнень передбачає вичерпну, правильну відповідь, повне розкриття змісту понять, закономірностей і географічних взаємозв'язків, підтвердження їх прикладами. Учень грамотно і творчо використовує картографічні матеріали й інші джерела знань, вміє робити висновки й узагальнення на основі практичної діяльності; здійснює

спостереження за природними і суспільними явищами, правильно оформляє та аналізує їх результати, виступає з доповідями, захищає власні проекти.

ГЕОГРАФІЯ: РЕГІОНИ ТА КРАЇНИ

10 клас

(175 год, 5 год на тиждень)

№ п/п	К-ть год	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Орієнтовний зміст теми
1	5	Вступ	
		Знаний компонент: <i>називає</i> регіони світу (за класифікацією ООН): Європа, Азія, Океанія, Америка, Африка; <i>показує на карті</i> регіони світу, держави та їхні кордони; <i>наводить приклади</i> джерел географічних знань про регіони та країни світу; <i>розрізняє</i> спроби зображення Землі, елементи карти; <i>розпізнає</i> види карт за просторовим охопленням, масштабом, змістом і призначенням. Діяльнісний компонент: <i>користується</i> основними джерелами географічних знань про регіони світу; <i>визначає</i> способи картографічного зображення на тематичних картах; <i>уміє</i> читати карти, використовуючи умовні знаки та легенду. Оцінно-ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> пізнавальну та конструктивну роль країнознавства у сучасному світі; <i>оцінює</i> практичне значення географічних карт для життєдіяльності людини	Що вивчає курс «Географія: регіони і країни». Регіони світу (за класифікацією ООН). Пізнавальна та конструктивна роль країнознавства у сучасному світі. Джерела знань про регіони та країни світу. Класифікація картографічних творів (карт, атласів і глобусів). Карта як джерело інформації: властивості, елементи. Мова карти. Умовні знаки карт. Способи картографічного зображення об'єктів і явищ на тематичних картах (передача якісних і кількісних показників). Способи зображення рельєфу. Картографічні методи дослідження. Електронні карти та глобуси. Картографічні інтернет-джерела. Практична робота 1. Створення тематичної карти умовної території з використанням різних способів картографічного зображення
2	16	Розділ І. ГЛОБАЛІЗОВАНИЙ СВІТ	
2.1		Тема 1. Політико-географічні закономірності	
		Знаний компонент: <i>пояснює</i> зміст понять «країна», «держава», «територія», «акваторія», «суверенітет», «суверенна держава», «залежна територія», «територія держави», «державний кордон», «виключна економічна зона»; <i>називає</i> життєво важливі національні інтереси держави, функції кордонів, основні складові держави як територіально-політичної системи: народ (нація), публічна державна влада, територія, основні елементи господарської системи держави; <i>розрізняє</i> унітарні й складні держави, країни за типом державного устрою, за рівнем економічного розвитку згідно з	Країни, держави, території та акваторії як геопросторові реалії життєдіяльності людства. Суверенна держава на політичній карті світу. Поняття державного суверенітету. Унітарні та складні (федеративні) держави. Нація. Національні інтереси держави. Суверенна держава як цілісна територіально-політична і господарська система. Геопростір і територія, географічне середовище і природні ресурси, соціосфера (населення і розселення), культуросфера, еконосфера і техносфера, політосфера держави. Територія і кордони держави. Склад, різновиди, історія формування, відмінності морфології та геопросторового положення територій. Поняття державного кордону. Функції кордонів.

		класифікацією ООН та концепцією «Центр – периферія». Діяльнісний компонент: показує на карті складові території окремих держав; читає політичні карти; визначає за картою особливості розташування унітарних та федеративних держав, республік і монархій; аналізує картосхему просторової моделі концепції «Центр – периферія». Оцінно-ціннісний компонент: усвідомлює значимість знання і розуміння політико-географічних закономірностей глобалізованого світу	Типологічні підходи в процесі вивчення країн і регіонів. Типізація країн за рівнем економічного розвитку згідно з класифікацією ООН та концепцією «Центр – периферія». Республіки та їх різновиди, монархії та їх різновиди. Дослідження 1. Місце України в просторовій структурі світового господарства за концепцією «Центр – периферія»
2.2		Тема 2. Географія цивілізацій	
		Знаннясвий компонент: пояснює зміст поняття «цивілізація»; називає сучасні цивілізації; показує на карті ареали поширення основних світових релігій та сучасних цивілізацій. Діяльнісний компонент: пояснює сутність зв'язків між релігією, культурою і цивілізацією в тому чи іншому регіоні; характеризує сучасні цивілізації. Оцінно-ціннісний компонент: робить висновки щодо важливості цивілізаційного підходу до вивчення країн	Цивілізаційний підхід у вивченні країн і регіонів. Статеві-вікова, етнічна, релігійна структура населення світу. Цивілізація, цивілізації і релігії. Сучасні цивілізації та їхні географічні межі. Дослідження 1. Основні відмінності цивілізаційних настанов «Заходу» і «Сходу»
2.3		Тема 3. Глобальні закономірності світової системи	
		Знаннясвий компонент: пояснює зміст понять «глобалізація», «світова система»; називає компоненти світової господарства. Діяльнісний компонент: читає схематичні моделі світової господарства; характеризує сектори світової господарства; Оцінно-ціннісний компонент: усвідомлює необхідність системного підходу до аналізу структури і динаміки розвитку світової господарства	Глобалізація як суспільно-географічний процес. Господарство світової системи (світова економіка) на постіндустріальному (інформаційному) етапі розвитку. Сучасна світова економіка як система, її компоненти. Сучасні тенденції розвитку світової господарства від економіки індустріального до економіки постіндустріального суспільства. Множина структур світової господарства і господарства окремих країн. Секторальна модель економіки. Динаміка розвитку структури світової господарства за секторальною моделлю. Дослідження 1. Інформаційно-технологічна революція та її вплив на світову економіку. 2. Від економіки індустріального до економіки постіндустріального суспільства
3	40	Розділ II. Європа	
3.1		Тема 1. Загальна характеристика Європи	
		Знаннясвий компонент: називає склад регіону; розрізняє форми державного правління і	Особливості економіко-географічного положення Європи. Склад регіону. Сучасна політична карта Європи. Форми державного

	територіального устрою країн Європи; <i>наводить приклади</i> різних типів та підтипів країн Європи за рівнем економічного розвитку, кількісних та якісних змін на політичній карті регіону; <i>показує на карті</i>: субрегіони Європи (<i>Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Східна Європа</i>); усі країни Європи, їхні столиці; мегаполіси (<i>Англійський (Лондон – Манчестер), Прирейнський (Рандстад), Лотаринзький</i>); основні райони видобування мінеральних ресурсів (<i>Верхня Сілезія, Північне море, Скандинавія</i>), лісозаготівлі, рекреації; «центральної вісь» розвитку Європи, найбільші промислові регіони (<i>Рур у Німеччині, Великий Лондон у Великій Британії, Іль-де-Франс у Франції, Верхньосілезький у Польщі, Придніпров'я в Україні, Центральна Росія, Урал в Росії</i>); найбільші морські порти (<i>Роттердам, Антверпен, Лондон, Гамбург, Генуя, Марсель, Гавр, Барселона</i>); аеропорти-хаби (<i>Хітроу, Руассі-Шарль-де-Голь, Франкфурт-на-Майні</i>); найбільші фінансові центри Європи (<i>Лондон, Париж, Цюрих, Амстердам, Франкфурт-на-Майні</i>); світові міста в Європі (<i>Лондон, Париж, Амстердам, Брюссель, Франкфурт-на-Майні, Цюрих, Женева, Відень, Мілан</i>); освітні, туристичні центри; розуміє зміст понять «джентрифікація», «реіндустріалізація». Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> особливості демографічних та урбанізаційних процесів, розміщення населення в регіоні; <i>обчислює</i> індекс «транснаціональності» корпорацій; <i>здійснює</i> необхідні обчислення для оцінювання забезпеченості окремих країн мінеральними ресурсами; <i>порівнює</i> чинники міжнародної спеціалізації економічно розвинених країн і країн з перехідною економікою; <i>обґрунтовує</i> особливості спеціалізації сільського господарства та розміщення основних осередків переробної промисловості в Європі; <i>пояснює</i> причини вузької спеціалізації промислового виробництва економічно розвинених невеликих країн Європи; <i>вирізняє</i> особливості економіки країн	правління і територіального устрою країн Європи. Прояви сепаратизму. Типи країн Європи за рівнем економічного розвитку. Інтеграційні процеси. Міжнародні організації в Європі: Європейський Союз, Рада Європи. Країни Шенгенської зони. Роль НАТО у загальноєвропейській системі безпеки. Природні умови і ресурси регіону. Населення Європи: демографічні процеси, механічний рух. Демографічна політика. Структура населення. Українська діаспора у країнах Європи. Урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація. Світові міста в Європі, міські агломерації, мегаполіси. Працересурсний потенціал. Особливості економіки країн Європи. Уплив цивілізаційних чинників на господарства країн регіону. Первинний сектор економіки. Видобувна промисловість: основні райони видобування палива, рудної та нерудної сировини. Сільське господарство. Лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Переробна промисловість. Основні промислові регіони. Реіндустріалізація. Третинний сектор економіки. Сфера послуг. Найважливіші міжнародні транспортні коридори та вузли. Зв'язки України з країнами Європи. Практичні роботи 2. Розробка картодіаграми «ВВП країн Європи» (можливе використання ІТ-технологій) та аналіз її особливостей. 3. Позначення на контурній карті центрів розташування управлінських структур міжнародних організацій та встановлення закономірностей. Дослідження 1. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в Європі. 2. Індекс «транснаціональності» європейських корпорацій: обчислення, обґрунтування країни базування ТНК та ступеня виходу на ринки інших країн (на прикладах «Роше», «Нестле», «Філіпселектронікс», «Водафон» тощо). 3. Відновлювана електроенергетика в країнах Європи: регіональні особливості та відмінності. 4. Структура й просторова організація виробництва чорних металів у країнах Європи. 5. Креативна економіка в Європі: кластери і хаби. 6. Європейські аеропорти-хаби як елементи світової системи авіаперевезень
--	--	---

		Європи, зумовлені регіональною інтеграцією. Оцінно-ціннісний компонент: робить висновки про причини нерівномірності економічного розвитку країн і субрегіонів Європи; прогнозує позитивні риси та ризики вступу України до ЄС; оцінює роль ЄС та НАТО в регіоні, вплив ТНК на економіку регіону; зіставляє позитивні та негативні наслідки глобалізації в економіці та культурі країн Європи	
3.2		Тема 2. Країни Європи	
		Знаний компонент: називає основні показники, що визначають місце країни в регіоні і світі, основні складники третинного, вторинного та первинного секторів економіки високорозвинених та середньорозвинених країн, основні чинники міжнародної спеціалізації країн; розрізняє поняття «урбанізація», «субурбанізація», «рурбанізація», «джентрифікація»; наводить приклади промислових виробництв та послуг, що визначають «географічний образ» окремих європейських країн; знає і показує на карті найбільші міста країн, світові міста, осередки видобувної промисловості та виробництв вторинного сектору, найбільші морські порти, аеропорти, фінансові й туристичні центри країн. Діяльнісний компонент: характеризує особливості демографічних та урбанізаційних процесів, розміщення населення в країнах; аналізує статеву-вікову структуру населення окремих країн; проектують вплив демографічних процесів на працересурсний потенціал країни; дає оцінку природно-ресурсного потенціалу окремих країн; ранжує чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці (МПП); порівнює чинники міжнародної спеціалізації економічно розвинених країн і країн з перехідною економікою, участь у МПП європейських країн «Великої сімки», економічно розвинених невеликих країн та країн з перехідною економікою; складає комплексну економіко-географічну характеристику країн;	Країни «Великої сімки» в Європі: Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія. Німеччина. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці (МПП): економіко-географічне положення (ЕГП), працересурсний, науково-технічний, споживчий, природно-ресурсний потенціал, унікальна структура та інноваційність бізнесу, зважена соціальна та економічна політика уряду. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Основні складові третинного сектору економіки. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни: машинобудівні, хімічні, харчові. Особливості аграрного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства, державна регіональна політика. Німецька стратегія збалансованості. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Німеччиною. Франція. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, капітал (фінансові та матеріальні ресурси), науково-технічний, працересурсний, споживчий, природно-ресурсний потенціал, історичний чинник (заморські володіння, тривала орієнтація економіки на фінансово-кредитну діяльність, політика «дирижизму»). Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Основні складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни (машинобудування, атомна енергетика, хімічна промисловість, виробництво одягу, продуктів харчування, напоїв). Особливості аграрного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства. Париж – політичний, економічний, культурний, туристичний центр країни. Зовнішні економічні зв'язки,

	<i>знаходить та систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни, рейтинги показників соціально-економічного розвитку країн для обґрунтування їхнього місця в у світі та регіоні; <i>пояснює</i> особливості зональної спеціалізації сільського господарства та розміщення основних районів (центрів) обробної промисловості; <i>обґрунтовує</i> структуру експорту й імпорту товарів та послуг, основні напрямки зовнішнього інвестування країн Європи. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про причини нерівномірності економічного розвитку окремих районів у межах країни та напрямки внутрішньої регіональної інвестиційної політики; <i>оцінює</i> вплив ТНК на економіку країн, роль громадянського суспільства у становленні соціально-орієнтованої ринкової економіки в розвинених країнах Європи; <i>висловлює власні судження</i> щодо можливості і доцільності використання досвіду розвитку економіки та соціальної сфери у розвинених країнах регіону; <i>прогнозує</i> перспективи розширення економічних зв'язків України з країнами Європи в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; <i>проектує</i> напрями міжнародного кооперування економічних суб'єктів країн Європи та України	міжнародні зв'язки України з Францією. <i>Велика Британія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: історичний (заморські володіння, Співдружність Націй, деіндустріалізація), ЕГП, капітал (фінансові та матеріальні ресурси), науково-технічний, працересурсний, споживчий, природно-ресурсний потенціал. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Основні складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни (машинобудування, хімічна промисловість, видобування нафти). Особливості аграрного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства, регіональна політика. Лондон – світовий фінансовий центр. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Великою Британією. <i>Італія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, працересурсний, споживчий, природно-ресурсний потенціал, активна роль держави в економіці країни. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Основні складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни (машинобудування, хімічні та металургійні виробництва, індустрія одягу, взуття, продуктів харчування і вин). Спеціалізація аграрного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства, регіональна політика. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Італією. Економічно розвинені невеликі країни Європи: Швеція, Норвегія, Швейцарія, Іспанія. <i>Швеція. Норвегія.</i> Місце країн у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країн в МПП: ЕГП, природно-ресурсний потенціал, соціальна та економічна політика уряду, працересурсний, споживчий. Особливості розселення. Основні складники економіки: третинний сектор, машинобудування, енергетика, металургійні виробництва, індустрія продуктів харчування, видобування мінеральних ресурсів, лісозаготівля, переробка деревини. Характерні риси територіальної організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки з Україною. <i>Швейцарія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, працересурсний потенціал,
--	--	--

		державна політика нейтралітету та інтеграція економіки з країнами ЄС. Особливості розселення. Основні складові економіки: банківські та страхові послуги, торгівля, туризм, освіта, транспорт, фармацевтика і хімічні виробництва, машинобудування, переробка золота, індустрія продуктів харчування. Особливості сільського господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки з Україною. <i>Іспанія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, природно-ресурсний та праце-ресурсний потенціал, інтеграція економіки з країнами ЄС. Особливості розселення. Основні складові економіки: туризм, транспорт, машинобудування, текстильні і харчові виробництва. Особливості аграрного сектору. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки з Україною. <i>Країни-сусіди України: Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Білорусь, Молдова, Росія.</i> <i>Польща.</i> Місце країни в регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, інтеграційні процеси, природно-ресурсний та працересурсний потенціал. Система розселення. Особливості структури економіки середньорозвиненої країни. Прискорений розвиток третинного сектору, сучасна транспортна система країни. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни (машинобудування, металургійні, хімічні виробництва, видобування мінеральних ресурсів, індустрія одягу, взуття, продуктів харчування). Спеціалізація аграрного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Польщею. <i>Словаччина, Угорщина, Румунія.</i> Місце країн у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країн в МПП: ЕГП, природно-ресурсний потенціал, історичний, працересурсний. Особливості розселення. Основні складові економіки та характерні риси територіальної організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки з Україною. <i>Білорусь.</i> Місце країни в регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, природно-ресурсний та працересурсний потенціал, політична система. Система розселення. Особливості структури економіки середньорозвиненої індустріально-аграрної країни. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни (машинобудування, хімічні й деревообробні
--	--	--

		виробництва, індустрія товарів для внутрішнього споживчого ринку). Спеціалізація сільського господарства. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Білоруссю. <i>Молдова.</i> Місце країни в регіоні. Вплив ЕГП, історичного та політичного чинників, природно-ресурсного та працересурсного потенціалу на сучасну економіку країни. Основні аграрні та промислові виробництва. Економічні зв'язки Молдови з державами-сусідами та Придністровською Молдавською Республікою. <i>Росія.</i> Місце країни в регіоні й світі. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, природно-ресурсний та працересурсний потенціал, політична система. Національний склад населення, українська діаспора в Росії. Система розселення. Особливості структури економіки середньорозвиненої індустріально-аграрної країни. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни (видобування мінеральних ресурсів, заготівля деревини і деревообробка, металургійні та хімічні виробництва, машинобудування). Зональна спеціалізація сільського господарства. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Росією. Практичні роботи 4. Добирання статистичних показників та оцінювання працересурсного потенціалу (кількості, динаміки, якості та ціни робочої сили) в одній з країн Європи. 5. Складання картосхеми просторової організації (просторового каркасу) економіки однієї з європейських країн «Великої сімки» (за вибором учнів). 6. Порівняльна характеристика структури промислового виробництва двох економічно розвинених невеликих країн Європи (за вибором учнів). 7. Порівняння товарної структури зовнішньої торгівлі Білорусі та Молдови. Дослідження 1. «Нове обличчя» Руру: індустріальна культура та зелені міста замість похмурих ландшафтів. 2. Секрети економічних успіхів Німеччини. 3. «Оновлення» економіки депресивних районів Великої Британії.
--	--	--

			4. Кластери в Італії як основна форма організації виробництва товарів і послуг. 5. Лондон, Берлін, Париж, Київ: схожість і відмінність джентрифікації. 6. Верхньосілезька агломерація – індустріальне ядро Польщі
5	35	Розділ III. Азія	
5.1		Тема 1. Загальна характеристика Азії	
		Знаний компонент: називає склад регіону; наводить приклади країн Азії, що належать до різних форм державного правління і територіального устрою, різних типів та підтипів за рівнем економічного розвитку, кількісних та якісних змін на політичній карті регіону; показує на карті субрегіони Азії (<i>Західна Азія, Центральна Азія, Східна Азія, Південна Азія, Південно-Східна Азія</i>), країни Азії, їхні столиці; мегаполіси (<i>Токайдо в Японії, Дельта річки Янцзи, Сянган-Гуанчжоу в Китаї</i>); основні райони видобування мінеральних ресурсів (<i>нафтогазові басейни Перської затоки, Середньоазійський, Зондський; вугільні басейни Карагандинський у Казахстані, Північно-Східний у Китаї, Східний в Індії</i>, країни зі значним видобутком руд (<i>Китай, Індія, Казахстан, Іран, Монголія</i>); лісозаготівлі, рекреації; найбільші промислові райони (<i>Тихоокеанський в Японії, Північно-Східний у Китаї, Східний в Індії</i>). найбільші морські порти (<i>Шанхай, Сянган, Пусан, Сінгапур, Нагоя, Осака, Токіо, Гаосюн</i>); позакласові аеропорти в містах <i>Пекін, Токіо, Сянган, Джакарта, Дубай, Бангкок, Сінгапур, Гуанчжоу, Шанхай, Куала-Лумпур, Стамбул</i>; найбільші фінансові центри Азії (<i>Сінгапур, Сянган, Токіо, Сеул, Дубай, Шанхай, Осака</i>); світові міста в Азії (<i>Сянган, Сінгапур, Токіо, Шанхай, Дубай, Пекін, Мумбай, Куала-Лумпур, Сеул, Джакарта, Делі, Стамбул, Бангкок, Тайбей</i>). Діяльнісний компонент: характеризує особливості демографічних, урбанізаційних процесів та розміщення населення в Азії; основні риси сучасної структури економіки; порівнює особливості господарства країн Азії, що належать до різних типів за рівнем економічного розвитку	Особливості економіко-географічного положення Азії. Склад регіону. Сучасна політична карта Азії. Форми державного правління і територіального устрою країн Азії. Типи країн Азії за рівнем економічного розвитку. Міжнародні організації в Азії: АСЕАН, Ліга арабських держав. Райони збройних конфліктів та проявів тероризму. Природні умови і ресурси регіону. Населення Азії. Урбанізаційні процеси. Працересурсний потенціал. Особливості економіки країн Азії. Первинний сектор економіки. Видобувна промисловість. Сільське і лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Основні промислові осередки і регіони. Третинний сектор економіки. Найважливіші міжнародні транспортні коридори та вузли. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Азії та особливості їх участі у міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Азії. Практичні роботи 8. Складання картосхеми типології країн Азії за рівнем їх економічного розвитку. 9. Аналіз статистичної інформації щодо зміни обсягів виробництва автомобілів у світі і в країнах Азії протягом останніх десятиліть. Дослідження 1. Екологічні виміри економічного зростання в країнах Азії. 2. Географічне положення країни як чинник її економічного розвитку та міжнародної спеціалізації (на прикладі однієї з країн Азії). 3. Вплив ОПЕК на світовий ринок нафти

		дає оцінку ресурсозабезпеченості, працересурсного потенціалу окремих країн Азії; пояснює виникнення районів конфліктів у регіоні; обґрунтовує розміщення основних районів видобування мінеральних ресурсів, обробної промисловості, особливості спеціалізації сільського господарства; ілюструє добірками статистичної інформації, графіками й діаграмами процеси індустріалізації в країнах Південно-Східної Азії, переходу до поліспеціалізації в нафтовидобувних країнах Західної Азії. Оцінно-ціннісний компонент: робить висновки про причини нерівномірності економічного розвитку субрегіонів Азії; оцінює вплив глобалізації, в т. ч. ТНК на місце країн Азії в міжнародному географічному поділі праці; висловлює власні судження щодо шляхів вирішення міждержавних конфліктів у регіоні; ілюструє прикладами вплив політичних та економічних процесів у регіонах Азії на Україну	
5.2		Тема 2. Субрегіони та країни Азії	
		Знаний компонент: називає основні складники третинного, вторинного та первинного секторів економіки високорозвиненої країни та країн, що розвиваються; розрізняє поняття «рівень урбанізованості» і «темп урбанізації»; наводить приклади промислових виробництв та послуг, що визначають «географічний образ» окремих країн регіону; показує на карті найбільші міста країн, світові міста, промислові райони, технополіси, найбільші морські порти, аеропорти, фінансові й туристичні центри країн. Діяльнісний компонент: аналізує динаміку чисельної кількості та статеві-вікову структуру населення окремих країн; проектуює вплив демографічних процесів на працересурсний потенціал країни; дає оцінку ресурсозабезпеченості окремих країн; складає комплексну економіко-географічну характеристику країн; знаходить та систематизує необхідну інформацію для характеристики країни;	Східна Азія: загальна економіко-географічна характеристика субрегіону. Японія. Місце країни у світі та Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, «людський фактор», науковий потенціал і технології, фундаментальні принципи економіки (кейрецу, «господарчий патріотизм», ін.). Система розселення. Самобутня культура японського народу і особливості організації суспільства. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Основні складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни: машинобудівні, хімічні, металургійні, електроенергетика. Транспортна система. Традиції й технології в сільському господарстві. Аквакультура. Характерні риси територіальної організації господарства: Тихоокеанський промисловий пояс, мережа технопарків, технополісів. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Японією. Китай. Місце країни у світі та Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Китай –

	<i>ілюструє</i> добірками статистичної інформації, графіками, діаграмами процеси інформаційно-технологічного прориву Японії та Китаю; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення, розміщення виробництва товарів і послуг, напрямків основних транспортних магістралей у межах країни, рейтинги показників соціально-економічного розвитку країн для обґрунтування їхнього місця у світі та регіоні; <i>порівнює</i> чинники міжнародної спеціалізації країн; <i>пояснює</i> особливості спеціалізації сільського господарства та розміщення основних осередків (районів, центрів) обробної промисловості; <i>характеризує</i> структуру експорту й імпорту товарів і послуг окремих країн регіону; <i>обґрунтовує</i> основні напрямки експорту капіталу й технологій та закордонного підприємництва Японії. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про причини нерівномірності економічного розвитку окремих районів у країнах Азії, про відмінності рівня соціально-економічного розвитку й структури економіки країн з ринковою та плановою економікою (на прикладі Північної і Південної Кореї); <i>зіставляє</i> позитивні та негативні наслідки глобалізації в економіці та культурі Японії, Китаю, Індії; <i>висловлює власні судження</i> щодо перспектив взаємовигідного співробітництва України з окремими країнами Азії; <i>оцінює</i> роль державних інституцій та громадянського суспільства у розвитку країни	країна- цивілізація. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, «людський фактор», працересурсний, споживчий, природно-ресурсний потенціал, імпорт технологій, політична система. Система розселення. Особливості сучасного розвитку країни. Поліспеціалізація як риса «географічного образу» країни. Особливості розвитку і розміщення виробництв первинної і вторинної сфер. Основні складові третинного сектору, пріоритетність розвитку освіти. Характерні риси територіальної організації господарства. Спеціальні економічні зони. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Китаєм. <i>Республіка Корея (Південна Корея) та Кореїська Народна-Демократична Республіка (Північна Корея)</i> – соціалістична і демократична ринкова моделі розвитку. <i>Республіка Корея.</i> Місце країни у світі та Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, історичний, працересурсний і науковий потенціал, технології. Система розселення. Особливості сучасного розвитку. Основні складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни: машинобудівні, хімічні, металургійні. Транспортна система. Сільське господарство. Характерні риси територіальної організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки з Україною. <i>КНДР.</i> Основні чинники, особливості сучасного розвитку країни. Мілітаризація Північної Кореї. Південна Азія: загальна економіко-географічна характеристика субрегіону. <i>Індія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці (МПП: ЕГП, природно-ресурсний, працересурсний потенціал, соціальні фактори, державні монополії. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Індія – країна древньої землеробської цивілізації. Спеціалізація сільського господарства. Видобування мінеральних ресурсів. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни (металургія, машинобудування, хімічне, текстильне, швейне виробництво). Особливості розвитку третинного сектору, державні програми розвитку аутсорсингу («Сто розумних міст», «Цифрова Індія», ін.). Характерні риси територіальної організації,
--	---	--

			«коридори зростання». Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Індією. Південно-Східна Азія: загальна економіко-географічна характеристика субрегіону. <i>Сінгапур.</i> Сінгапур – місто-держава з розвинутою економікою. Значення ЕГП. Сучасна модель економіки країни: високотехнологічні виробництва, робота транспортно-логістичного комплексу, фінансово-банківська діяльність. <i>Індонезія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають її місце у міжнародному поділі праці (МПП: ЕГП, працересурсний потенціал, релігії, природно-ресурсний потенціал, фрагментарність території і нерівномірність розміщення населення. Індонезія як індустріально-аграрна країна. Туристичні райони, центри. Західна Азія: загальна економіко-географічна характеристика субрегіону. <i>Туреччина.</i> Туреччина – одна з провідних індустріально-аграрних країн мусульманського світу і південний морський сусід України. Основні чинники, що визначають місце країни у МПП: ЕГП і політико-географічне положення (ПГП), природно-ресурсний, працересурсний потенціал, історико-культурна спадщина, соціальні фактори. Сучасна структура промисловості та сільського господарства. Характерні риси територіальної організації виробництва. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки з Україною. <i>Саудівська Аравія.</i> Основні чинники, що визначають місце країни у МПП: ЕГП і ПГП, природно-ресурсний потенціал, соціальні фактори. Сучасна структура промисловості та сільського господарства. Розвиток третинного сектору. Характерні риси територіальної організації виробництва. Зовнішні економічні зв'язки. Центральна Азія: загальна економіко-географічна характеристика субрегіону. <i>Казахстан.</i> Основні чинники, що визначають місце країни у МПП: ЕГП і ПГП, природно-ресурсний потенціал, соціальні й політичні. Сучасна структура господарства. Характерні риси територіальної організації виробництва. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки з Україною. Практичні роботи 10. Порівняльна оцінка забезпеченості земельними ресурсами окремих країн Азії.
--	--	--	--

			11. Аналіз статево-вікових пірамід різних за рівнем економічного розвитку країн Азії. 12. Позначення на карті та обґрунтування схеми високошвидкісного транспорту Японії. 13. Аналіз територіальної структури економіки Китаю (за економічною картою). 14. Розроблення картосхеми територіальної організації виробництва промислових товарів та послуг в Індії. 15. Порівняння продовольчого кошика жителів країн Західної та Східної Азії. Дослідження 1. Демографічна політика в Китаї та Індії: успіхи та прорахунки. 2. Унікальність економічної системи Китаю. 3. Острови Кюсю і Хоккайдо: контрасти Японії. 4. Японія – основний інвестор розвитку промисловості в «коридорах зростання» Індії 5. Розроблення і презентація проекту винесення японською корпорацією матеріаломісткого (енергомісткого / працемісткого) виробництва в одну з країн Південно-Східної або Південної Азії. 6. Нові індустріальні країни Азії: складові успіху. 7. Країни Перської затоки як осередок світового господарства. 8. Складання тематичного туристичного маршруту для ознайомлення з об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО в одній з країн Азії
6	8	Розділ IV. Океанія	
6.1		Тема 1. Австралійський Союз	
		Знаннявий компонент: <i>називає</i> чинники міжнародної спеціалізації країни; <i>показує на карті</i> основні райони видобування мінеральних ресурсів в Австралії (кам'яного вугілля, залізних, алюмінієвих, мідних руд, золота; найбільші промислові райони Австралії (Південно-Східний, Південно-Західний)); найбільші морські та авіаційні порти (Мельбурн, Сідней, Брисбен); світові міста в Австралії (Сідней, Мельбурн). Діяльнісний компонент: <i>аналізує</i> динаміку природного та механічного руху населення країни; <i>проектує</i> вплив демографічних та міграційних процесів на працересурсний потенціал країни; <i>дає оцінку</i> забезпеченості мінеральними ресурсами;	Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, історичний (країна Співдружності Націй), природно-ресурсний та працересурсний потенціал. Система розселення. Українська діаспора в Австралії. Канберра як політико-адміністративний центр країни. Особливості сучасного розвитку країни. Основні складові третинного сектору. Виробництва, що визначають «географічний образ» країни (видобування палива, рудної і нерудної сировини, металургія, тваринництво і рослинництво, виробництво харчових продуктів і напівфабрикатів, машинобудування). Характерні риси територіальної організації виробництва товарів та послуг. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Австралією. Практичні роботи 16. Порівняння чинників міжнародної

		складає комплексну економіко-географічну характеристику Австралії; знаходить та систематизує необхідну інформацію для характеристики країни; використовує тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни; пояснює особливості зональної спеціалізації сільського господарства та розміщення основних районів (центрів) видобувної та обробної промисловості в країні; характеризує структуру експорту й імпорту товарів та послуг країни; обґрунтовує основні напрямки експорту сировини та імпорту капіталу й технологій. Оцінно-ціннісний компонент: робить висновки про причини нерівномірності економічного розвитку окремих районів Австралії; зіставляє позитивні та негативні наслідки діяльності ТНК в Австралії; висловлює власні судження щодо традиційних елементів державного устрою країни; оцінює місце країни в Співдружності Націй	спеціалізації Австралії та Великої Британії. 17. Складання картосхеми територіальної структури аграрного виробництва в Австралії Дослідження 1. Національні парки Австралії як об'єкти міжнародного туризму. 2. Розвиток Західної Австралії у контексті зростання глобального попиту на природні ресурси. 3. Канберра – політико-адміністративний центр країни. 4. Економічні інтереси китайських інвесторів в Австралії
6.2		Тема 2. Мікронезія, Меланезія, Полінезія	
		Знаннєвий компонент: називає приклади країн, що включені до Мікронезії, Меланезії, Полінезії, основні види економічної діяльності в країнах; показує на карті Меланезію, Мікронезію, Полінезію, держави (Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Соломонові Острови, Вануату, Фіджі, Тонга, Науру, Самоа, Федеративні Штати Мікронезії), залежні території (Французька Полінезія, Нова Каледонія, острів Гуам). Діяльнісний компонент: знаходить та систематизує необхідну інформацію для характеристики країн; пояснює особливості спеціалізації країн; обґрунтовує низький рівень і нестабільні темпи економічного розвитку більшості країн. Оцінно-ціннісний компонент: висловлює власні судження щодо перспектив економічного розвитку та суверенності країн регіону	Особливості положення регіону. Держави та залежні території, що входять до складу Мікронезії, Меланезії та Полінезії. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП та геополітичне положення, природні умови і ресурси. Населення країн регіону. Види господарської діяльності, що визначають «географічний образ» країн: використання ресурсів океану, сільське господарство, видобування мінеральних ресурсів, туризм. Кустарні промисли і ремесла. Зовнішні економічні зв'язки. Дослідження 1. Нова Зеландія – високорозвинена країна зі сприятливими умовами для ведення бізнесу. 2. Природні та економічні ризики економічного зростання острівних держав. 3. Океанія – регіон екзотичного туризму. 4. Вплив на економіку Нової Зеландії зйомки фільму «Володар перстнів».
7	25	Розділ V. Америка	
7.1		Тема 1. Загальна характеристика Америки	

	Знаннєвий компонент: називає склад регіону; наводить приклади країн Америки, що належать до різних форм державного правління, різних типів та підтипів за рівнем економічного розвитку; показує на карті субрегіони (Північна Америка, Центральна Америка і Карибський басейн, Південна Америка); країни Америки та їх столиці; мегаполіси (Приатлантичний, Приозерний, Каліфорнійський); основні райони видобування мінеральних ресурсів (Техаський, Аляскінський, Каліфорнійський, Мексиканської затоки, Західноканадський, Центральноамериканський басейни видобування нафти, Аппалачський (США) і Західний (Канада) вугільні басейни, рудний пояс Анд, Кордильєр); райони обробної промисловості (Приатлантичний, Приозерний, Примексиканський); трансконтинентальні магістралі (Трансамазонська, Панамериканське шосе), найбільші морські порти (Лос-Анджелес, Ванкувер, Нью-Йорк, Філадельфія, Саванна, Колон, Сантус); позакласові аеропорти (Атланта, О'Хара в Чикаго, Лос-Анджелес, Даллас); найбільші фінансові центри Америки (Нью-Йорк, Вашингтон, Сан-Франциско, Бостон, Торонто, Чикаго); світові міста в Америці (Нью-Йорк, Чикаго, Торонто, Сан-Паулу, Лос-Анджелес, Мехіко, Буенос-Айрес, Сан-Франциско, Вашингтон, Ріо-де-Жанейро, Маямі, Бостон, Філадельфія, Монреаль); Діяльнісний компонент: характеризує особливості формування населення субрегіонів; порівнює рівні і темпи урбанізаційних процесів, форми сільського розселення в окремих країнах регіону; визначає забезпеченість окремих країн певними видами природних ресурсів; вирізняє основні риси господарства ключових країн нової індустріалізації та невеликих країн плантаційного господарства в регіоні; ранжує країни за рівнем розвитку третинного сектору; пояснює розміщення основних промислових районів і центрів, світових міст у регіоні;	Особливості географічного положення Америки. Склад регіону. Сучасна політична карта Америки: форми державного правління і територіального устрою країн, типи країн за рівнем економічного розвитку. Інтеграційні процеси. Міжнародні організації НАФТА (NAFTA), МЕРКОСУР (Mercosur). Країни Америки-члени НАТО. Країни Америки у полі геостратегічних інтересів США. Природні умови регіону. Господарська оцінка мінерально-сировинних, водних, земельних, біологічних ресурсів. Рекреаційні ресурси. Населення Америки: природний рух та міграції. Статеві-вікова, етнічна, релігійна структура населення. Урбанізаційні процеси. Система розселення. Працересурсний потенціал. Особливості економіки країн Америки. Роль ТНК в економіці регіону. Первинний сектор економіки: основні райони видобування палива, рудної та нерудної сировини. Сільське господарство: вплив природних, історичних чинників та глобалізації на спеціалізацію. Лісове господарство. Аквакультура. Вторинний сектор економіки: електро-енергетика, металургія, машинобудування, хімічна, лісова, легка, харчова промисловість. Основні промислові райони регіону. Третинний сектор економіки: найбільші фінансові, торгівельні, освітні центри, туристичні райони. Найважливіші міжнародні транспортні магістралі, вузли. Вплив розташування невеликих країн на перехрестях міжнародних торговельних шляхів на їхню спеціалізацію (країни «зручного прапора», «країни-офшори», «країни-готелі», ін.). Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Америки, особливості їх участі в МПП. Зв'язки України з країнами Америки. Практичні роботи 18. Нанесення на контурну карту методом картодіаграми обсягу ВВП країн Північної, Центральної і Південної Америки. 19. Порівняння асортименту продукції експортноорієнтованих виробництв обробної промисловості країн Південної Америки та Південно-Східної Азії. Дослідження 1. Площа країни як чинник її економічного розвитку (на прикладі країн Америки). 2. Моноспеціалізація країни – благо чи зло (на прикладі країн Америки)? 3. «Бананові республіки»: типові ознаки, сучасний розвиток.
--	---	---

		обґрунтовує напрямки розвитку транспортної інфраструктури в регіоні; Оцінно-ціннісний компонент: робить висновки про причини нерівномірності соціально-економічного розвитку субрегіонів Америки; оцінює вплив інтеграційних процесів у регіоні на економічний розвиток країн; дискутує щодо ролі США у соціально-економічному розвитку країн регіону; висловлює власні судження про роль ТНК в економіці країн регіону; пропонує власні оригінальні ідеї щодо подолання відсталості окремих країн регіону	4. Країни Латинської Америки у полі геостратегічних інтересів США. 5. Панамериканське шосе – дорога через три Америки. 6. Туризм як чинник розвитку країн Карибського басейну.
7.2		Тема 2. Субрегіони та країни Америки	
		Знаний компонент: називає основні складники третинного, вторинного та первинного секторів економіки високорозвинених країн та країн, що розвиваються; показує на карті найбільші міста, світові міста, промислові райони, технополіси, найбільші морські порти, аеропорти, фінансові й туристичні центри країн. Діяльний компонент: аналізує статистичну інформацію щодо динаміки чисельності населення, природного та механічного руху, статеві-вікової структури населення країн; проектує вплив демографічних процесів на працересурсний потенціал країн; знаходить та систематизує необхідну інформацію для характеристики країн регіону; складає комплексну економіко-географічну характеристику США, Канади, Бразилії; використовує тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни, рейтинги показників соціально-економічного розвитку країн для обґрунтування їхнього місця у світі та регіоні; порівнює чинники міжнародної спеціалізації США, Канади, Бразилії; ранжує чинники спеціалізації США, Канади, Бразилії; ілюструє добірками статистичної інформації, діаграмами процес переходу США від постіндустріального до інформаційного суспільства; пояснює розміщення основних районів (центрів) обробної промисловості країн,	Північна Америка – найпотужніший регіон економічної активності в світі. Сполучені Штати Америки. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в МПП: ЕГП, науковий, технологічний, працересурсний, споживчий, природно-ресурсний потенціал, економічна свобода. Система розселення. Українська діаспора в США. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Основні складові третинного сектору, основні фінансові центри, найбільші технополіси. Промислові виробництва, що визначають «географічний образ» країни: машинобудівні, металургійні, хімічні, енергетичні. Особливості аграрного сектору. Характерні риси територіальної організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України зі США. Канада. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають її місце в МПП: ЕГП, історичний (країна Співдружності Націй), природно-ресурсний потенціал. Система розселення. Українська діаспора в Канаді. Особливості сучасного розвитку країни. Основні складові третинного сектору. Виробництва, що визначають «географічний образ» країни (видобування палива, рудної сировини, металургія, машинобудування, агровиробництво). Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Канадою. Країни Центральної Америка: загальна характеристика. Мексика. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у МПП: ЕГП, природно-ресурсний, працересурсний потенціал, державна політика. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається.

		особливості спеціалізації сільського господарства; <i>характеризує</i> структуру експорту й імпорту товарів та послуг США, Канади, Мексики, Бразилії; <i>обґрунтовує</i> основні напрямки експорту капіталу й технологій та закордонного підприємництва із США. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про доцільність використання досвіду США та Канади, потенціалу української діаспори в цих країнах у реформуванні економіки в Україні; <i>оцінює</i> роль економічної свободи, підприємництва в соціально-економічному розвитку США; <i>зіставляє</i> позитивні й негативні економічні та екологічні наслідки глобалізації в Бразилії; <i>пропонує власні ідеї</i> щодо призупинення знелісення сільви, збереження унікальності культури корінних народів регіону; <i>висловлює власні судження</i> щодо перспектив взаємовигідного співробітництва України з Канадою, США та окремими країнами Латинської Америки	Виробництва, що визначають «географічний образ» країни. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси територіальної організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки. Країни Карибського басейну: загальна характеристика. Країни Південної Америки: загальна характеристика. <i>Бразилія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають її місце у МПП: ЕГП, природно-ресурсний, працересурсний потенціал, соціальні фактори, державна інвестиційна політика. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Виробництва, що визначають «географічний образ» країни (металургія, машинобудування, видобування мінеральних ресурсів, лісозаготівля, рослинництво і тваринництво). Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси територіальної організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Бразилією. Практичні роботи 20. Порівняльна характеристика структури, форм суспільної та просторової організації виробництва комп'ютерів та електронної продукції у США й Канаді. 21. Складання картосхеми та аналіз територіальної організації господарства Бразилії та проектування напрямків внутрішньої інвестиційної політики розвитку її регіонів. Дослідження 1. Нью-Йорк – один з найбільших фінансових центрів світу. 2. Форми територіальної організації новітніх видів промислового виробництва у США. 3. Найновітніші транспортні засоби США: проекти Ілона Маска. 4. Міста в США: особливості планування, джентрифікації. 5. Роль автомобільного транспорту у становленні американського способу життя та формуванні системи розселення. 6. Складники успіху української діаспори в Аргентині. 7. Економічна взаємодія вздовж державного кордону між Мексикою і США
8	16	Розділ VI. Африка	
8.1		Тема 1. Загальна характеристика Африки	
		Знаннявий компонент: <i>називає</i> субрегіони Африки; <i>наводить приклади</i> кількісних і якісних	Особливості географічного положення Африки. Склад регіону. Сучасна політична карта Африки: форми

	змін на політичній карті Африки; показує на карті субрегіони (Північна Африка, Західна Африка, Центральна Африка, Східна Африка, Південна Африка); країни Африки; райони видобування корисних копалин (Сахарський та Гвінейської затоки басейни нафти і природного газу, «мідний пояс Африки», країни, в яких видобувають кам'яне вугілля (Південна Африка, Зімбабве), залізні руди (Південна Африка, Ліберія), алюмінієві руди (Гвінея, Гана), золото (Південна Африка), алмази (Південна Африка, Демократична Республіка Конго, Намібія), фосфорити (Марокко, Туніс); світові міста в Африці (Йоганнесбург, Каїр, Кейптаун, Касабланка, Лагос, Найробі); найбільші морські та авіаційні порти (Александрія, Каїр, Касабланка, Дакар, Лагос, Момбаса, Кейптаун, Дурбан, Дар-ес-Салам); знає причини економічної відсталості багатьох країн Африки. Діяльнісний компонент: характеризує політичну карту регіону; аналізує статистичну інформацію щодо відтворення населення, рівнів і темпів урбанізації в Африці; порівнює особливості ресурсозабезпеченості, спеціалізації, територіальної організації господарства субрегіонів Африки; пояснює специфіку етнічного складу населення країн, причини економічної відсталості багатьох країн Африки, особливості розміщення населення, окремих промислових центрів, портів, світових міст; обґрунтовує напрямки розвитку транспортної інфраструктури в регіоні; використовує тематичні карти для обґрунтування інтенсивності проявів глобальних проблем людства в субрегіонах (країнах) Африки; ранжує країни за рівнем розвитку вторинного і третинного секторів економіки, чинники розвитку експертноорієнтованих виробництв; аналізує особливості господарства найменш розвинених країн Африки. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює значення регіону в міжнародному географічному поділі праці; робить висновки про причини економічної відсталості багатьох країн Африки. висловлює власні судження щодо	державного правління і територіального устрою країн, типи країн за рівнем економічного розвитку. Інтеграційні процеси. Райони збройних конфліктів та проявів тероризму. Природні умови регіону. Господарська оцінка мінерально-сировинних, водних, земельних, біологічних ресурсів. Рекреаційні ресурси. Населення Африки: природний рух та міграції. Статеві-вікова структура. Урбанізаційні процеси. Система розселення. Працересурсний потенціал. Особливості економіки країн Африки. Вплив глобалізації на економіку регіону. Первинний сектор економіки: основні райони видобування палива, рудної та нерудної сировини. Сільське господарство: вплив природних, історичних, соціальних чинників на спеціалізацію. Лісове господарство. Вторинний сектор економіки: електроенергетика, металургія, машинобудування, лісова, легка, харчова промисловість. Особливості розміщення осередків промислового виробництва у регіоні. Третинний сектор економіки: особливості становлення і закономірності розміщення. Найважливіші транспортні магістралі, вузли. Осередки туризму. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Африки, особливості їх участі в МПП. Зв'язки України з країнами Африки. Практичні роботи 22. Позначення на контурній карті Африки районів видобування нафти, залізних, мідних, алюмінієвих руд, центрів їх переробки (збагачення), основних транспортних магістралей та портів експортування. 23. Створення та аналіз картосхеми чинників (райони лісозаготівлі, пасовищного тваринництва, землеробства) та проявів спустелення в Африці. 24. Створення картосхеми поширення збройних конфліктів в Африці та встановлення за тематичними картами атласу природних ресурсів як джерел фінансування протистоянь. Дослідження 1. Кордони на політичній карті Африки: особливості делімітації та демаркації. 2 Вплив колоніального минулого на сучасну міжнародну спеціалізацію та просторову структуру господарства країн Тропічної Африки.
--	--	---

		економічних інтересів України в регіоні	3. Екологічна трагедія Сахелю: причини і шлях призупинення. 4. Ангола: успішний розвиток після війни. 5. Економічні інтереси України в Африці
8.2		Тема 2. Країни Африки	
		Знаний компонент: називає основні складники первинного, вторинного та третинного секторів економіки Єгипту і ПАР; показує на карті найбільші міста, світові міста, промислові центри, найбільші морські порти, аеропорти, фінансові й туристичні центри країн. Діяльнісний компонент: знаходить та систематизує необхідну інформацію для характеристики країн регіону; складає комплексну економіко-географічну характеристику Єгипту, ПАР; використовує тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни; порівнює чинники міжнародної спеціалізації Єгипту і ПАР; ілюструє добірками інформації з різних джерел контрастність соціально-економічних явищ у середньо розвиненій країні; пояснює розміщення основних центрів обробної промисловості країн, особливості спеціалізації сільського господарства; характеризує структуру експорту товарів та послуг ПАР; обґрунтовує основні напрямки експорту товарів із ПАР, основних туристичних потоків до Єгипту і ПАР. Оцінювальний компонент: робить висновки про причини високого рівня економічного розвитку ПАР та соціальних проблем в країні; оцінює роль провідних країн в соціально-економічному розвитку субрегіонів; зіставляє позитивні й негативні економічні та екологічні наслідки глобалізації в Єгипті, Нігерії, ПАР; пропонує власні ідеї щодо призупинення спустелення і знеліснення в Нігерії; висловлює власні судження щодо перспектив взаємовигідного співробітництва України з окремими країнами Африки	<i>Єгипет.</i> Місце країни в регіоні. Основні чинники, що визначають її участь у МПП: ЕГП та геополітичне положення, природні умови, природно-ресурсний та працересурсний потенціал, історія становлення держави. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Виробництва, що визначають «географічний образ» країни (видобування мінеральних ресурсів, сільське господарство). Особливості розвитку третинного сектору, основна роль транспортних і туристичних послуг у ВВП країни. Характерні риси територіальної організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Єгиптом. <i>Нігерія.</i> Місце країни в регіоні. Основні чинники, що визначають її участь у МПП: ЕГП, природно-ресурсний та працересурсний потенціал. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Виробництва, що визначають «географічний образ» країни (видобування мінеральних ресурсів, сільське господарство). Особливості розвитку обробної промисловості і третинного сектору. Характерні риси територіальної організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки. <i>Південно-Африканська Республіка (ПАР, Південна Африка).</i> Місце країни в світі, регіоні. Основні чинники, що визначають її участь у МПП: ЕГП, історія країни, природно-ресурсний та працересурсний потенціал. Система розселення. Особливості структури економіки. Виробництва, що визначають «географічний образ» країни (видобування мінеральних ресурсів, обробна промисловість, тваринництво, рослинництво, рибальство). Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси територіальної організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки. Практична робота 25. Аналіз структури ВВП та структури експорту Нігерії. Дослідження 1. Суецький канал, нафта і туризм – три кити економіки Єгипту. 2. Ніл – «річка, що дарує життя». 3. Пояс бідності на південь від Сахари.

			причини формування та глобальні наслідки. 4. ПАР серед країн БРІКС (BRICS): порівняльний аналіз. 5. «Різні люди об'єднуються» – девіз Південно-Африканської Республіки. 6. Південно-Африканська Республіка: три столиці однієї держави
9	15	Розділ VII. Сучасні проблеми і стратегії розвитку світу та України на XXI століття	
9.1		Тема 1. Глобалізаційні виклики XXI століття	
		Знаннєвий компонент: називає сучасні глобальні виклики. Діяльнісний компонент: визначає рівні впливу та темпи росту глобальних ризиків; аналізує інформацію щодо глобальних викликів. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює прояви сучасних глобальних викликів на державному та локальному рівнях; пояснює особливості прояву глобалізаційних викликів на території України	Сучасні виклики екологічно-ресурсного, соціального та глобально-регулятивного походження. Глобальні ризики, їх відмінність за рівнями впливу та темпами росту. Прояв глобалізаційних викликів на території України. Дослідження 1. Роль провідних країн світу у глобальних політичних процесах. 2. Військово-політичні організації. 3. Типи міжнародних конфліктів у різних регіонах світу. 4. Миротворчі ініціативи ООН
9.2		Тема 2. Стратегії розвитку людства на XXI століття	
		Знаннєвий компонент: пояснює суть поняття «сталий (збалансований) розвиток»; називає основні стратегії розвитку людства, стратегічні цілі сталого розвитку людства загалом та України зокрема. Діяльнісний компонент: аналізує ключові положення стратегій розвитку людства; порівнює основні цілі стратегій розвитку людства. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює вплив стратегій розвитку людства на систему цінностей	Стратегії розвитку людства: концепція сталого (збалансованого) розвитку, глобальна стратегія гуманізму, концепція глобальних інститутів згоди. Глобальні прогнози розвитку людства. Стратегічні цілі сталого (збалансованого) розвитку України. Дослідження 1. Концепція полюсів зростання. 2. Роль світової громадськості у подоланні глобальних проблем людства
9.3		Тема 3. Україна в міжнародному просторі	
		Знаннєвий компонент: пояснює міжнародну спеціалізацію України; називає міжнародні організації, членом яких є Україна; наводить приклади прояву процесів транснаціоналізації в економіці України. Діяльнісний компонент: характеризує місце України на світових ринках ресурсів, науково-технічного та інноваційного розвитку, інтелектуальної власності та ринку послуг. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює зміни міжнародної спеціалізації України у зв'язку з інтеграцією в європейський економічний простір; робить висновки про роль України в	Роль України у сучасному політичному та економічному просторі. Міжнародна спеціалізація України. Україна і процеси транснаціоналізації світової економіки. Україна і ринки ресурсів. Участь України в міжнародних організаціях

		сучасній геополітичній та економічній ситуації, ефективність її участі у міжнародних організаціях; <i>пропонує шляхи зростання ролі України в міжнародному просторі</i>	
10	15	Резерв часу	

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР ЗЕМЛІ

11 клас

(175 год, 5 год на тиждень)

№ з/п	К-т ь год	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Орієнтований зміст теми
1	2	Вступ	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> об'єкт дослідження і структурні компоненти географії; <i>пояснює</i> значення загальнонаукових та загальногеографічних категорій (простір, час, взаємодія природи і суспільства, розвиток, комплекс, система, структура, процес, геосистема, територія, район, регіон тощо); <i>наводить приклади</i> географічних комплексів і систем, процесів. Діяльнісний компонент: <i>розрізняє</i> три рівні геосистем (планетарний, регіональний, локальний); <i>визначає</i> причини та наслідки природних і суспільних процесів. Оцінно-ціннісний компонент: <i>висловлює судження</i> щодо пізнавальної та конструктивної ролі географії	Географія як система наук. Об'єкт дослідження географії. Поняття «геосистема». Рівні геосистем. Географія серед наук, структура географічних знань. Пізнавальна та конструктивна роль географії
2	28	Розділ І. Топографія з основами геодезії та картографія. Географічні інформаційні системи (ГІС) та дистанційне зондування Землі (ДЗЗ)	
2.1		Тема 1. Топографія з основами геодезії	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> визначення топографії та геодезії, елементи топографічної карти; <i>пояснює</i> особливості та відмінності зображення земної поверхні на глобусі, аерофотознімках, космічних знімках, планах, картах, особливості читання і використання топографічної карти; <i>розуміє</i> залежність між кутами орієнтування, зближенням меридіанів і магнітним схиленням; <i>знає</i> основні умовні позначення топографічних карт, складники Державної	Топографія та геодезія як науки. Форма і розміри Землі (геоїд, рівнева поверхня). Топографічна карта. Розграфлення і номенклатура топографічних карт. Проекція топографічних та оглядово-топографічних карт. Прямокутні координати. Прямокутна (кілометрова) сітка. Основні умовні позначення топографічних карт для зображення об'єктів місцевості та рельєфу земної поверхні. Вимірювання на топографічній карті. Державна геодезична мережа України

	геодезичної мережі України (астрономо-геодезична мережа (АГМ) та опорна геодезична мережа (мережа згущення). Діяльнісний компонент: <i>розрізняє</i> топографічні карти і плани за їх масштабом і призначенням; <i>характеризує</i> засоби отримання інформації з топографічних карт; <i>розпізнає</i> на місцевості об'єкти, зображені на топографічній карті; <i>визначає</i> географічний і магнітний азимут, дирекційний кут, румб, висоту точок за топографічною картою, номенклатуру аркуша карти за масштабом, географічні та прямокутні координати точок, масштаб плану і карти за прямокутною сіткою, абсолютну і відносну висоту місцевості за допомогою перерізу рельєфу та кількісними характеристиками умовних знаків рельєфу; <i>застосовує</i> системи координат для визначення положення точок земної поверхні; <i>уміє</i> застосувати отримані знання під час орієнтування на місцевості за допомогою топографічної карти, плану, схеми; <i>читає</i> топографічні карти, плани міст, схеми руху транспорту; <i>виконує</i> окомірну зйомку ділянки на місцевості; <i>розв'язує</i> задачі за топографічною картою. Ціннісний компонент: <i>оцінює</i> значення топографічних карт у побуті та господарській діяльності; <i>робить висновки</i> щодо актуальності знань і навичок роботи з топографічною картою	(ДГМУ). Практичне використання топографічних карт. Практичні роботи 1. Маршрутна окомірна зйомка ділянки пришкольної території навколо школи. 2. Перевірка та оновлення топографічного плану чи карти свого населеного пункту або його частини (польове дослідження). 3. Прокладання маршруту на топографічній карті свого району (на плані міста) за допомогою азимутів і відстаней між точками. 4. Вимірювання відстаней між точками у межах свого району (міста) за Публічною кадастровою картою України. 5. Визначення географічних (з точністю до секунд) та прямокутних координат окремих точок своєї місцевості. 6. Визначення кутів орієнтування, азимутів географічних, магнітних, дирекційних кутів, румбів, магнітного схилення. 7. Визначення абсолютних та відносних висот у межах свого району. 8. Побудова перерізу рельєфу між найвищою та найнижчою точками своєї місцевості. 9. Читання схеми руху транспорту свого обласного центру. Дослідження 1. Позначення на карті свого населеного пункту найбезпечніших шляхів до школи для учнів свого класу (колективна робота). 2. Проектування розміщення об'єктів соціальної інфраструктури на топографічній карті своєї місцевості. 3. Знаходження на місцевості та оцінювання стану пунктів ДГМУ, що позначені на карті
2.2	Тема 2. Картографія	
	Знаннєвий компонент: <i>називає</i> способи зображення Землі, елементи карти, методи картографічних досліджень. <i>пояснює</i> основні картографічні поняття і терміни, відмінності між різними видами масштабу, різними класами карт, картографічними проекціями; <i>знає</i>, де розміщені на електронному глобусі Україна, своя область і свій населений пункт. Діяльнісний компонент: <i>розпізнає</i> види карт за просторовим охопленням, масштабом, змістом і призначенням, види генералізації карт; <i>порівнює</i> зображення свого населеного пункту на глобусі, аерофотознімку та	Картографія як наука та її зв'язок з іншими науками. Класифікація картографічних творів. Математична основа карт. Сутність і чинники генералізації. Види генералізації. Способи картографічного зображення об'єктів і явищ на загальногеографічних та тематичних картах. Написи на географічних картах. Електронні карти та глобуси. Картографічні інтернет-джерела. Навігаційні карти. Практичні роботи 10. Порівняння форм і площ материків на картах світу, побудованих у різних проекціях.

		космічному знімку, плані, карті; <i>характеризує</i> переваги різних методів отримання географічної інформації із загальногеографічних та тематичних карт; <i>визначає</i> об'єкти, напрямки, відстані, географічні координати за навчальними картами; <i>застосовує</i> сучасні навігаційні системи на практиці; <i>уміє</i> користуватися навчальними картами й атласами, картографічними інтернет-джерелами, читати план та карту, використовуючи їх умовні знаки та легенду. Ціннісний компонент: <i>оцінює</i> практичне значення географічних карт для себе і своєї родини, джерел географічної інформації для життєдіяльності людини	11. Визначення географічних координат точок за різними за просторовим охопленням картах. 12. Застосування навігаційної карти своєї області для визначення оптимального маршруту переміщення між визначними об'єктами свого району. Дослідження 1. Роль картографії у формуванні системи знань про навколишній світ. 2. Значення карт у житті та господарській діяльності людини. 3. Історія розвитку картографії від зображень на глиняних табличках до віртуальних карт. 4. Особливості написання українською мовою назв країн і населених пунктів на картах.
2.3		Тема 3. Географічні інформаційні системи (ГІС) та дистанційне зондування Землі (ДЗЗ)	
		Знаний компонент: <i>називає</i> основні структурні компоненти ГІС, основні елементи цифрових карт і космічних знімків; <i>наводить приклади</i> використання ГІС та ДЗЗ; <i>пояснює</i> роль космічного знімання в картографії, особливості введення та виведення інформації в ГІС. Діяльнісний компонент: <i>аналізує</i> можливості використання космоснімків в географічних дослідженнях; <i>характеризує</i> функціональні можливості ГІС; <i>визначає відмінності</i> між аерофототопо-графічним і космічним зніманням; <i>розрізняє</i> види знімання (фотографічне, сканерне, радіолокаційне тощо). Ціннісний компонент: <i>оцінює</i> сфери застосування ГІС та ДЗЗ; <i>робить висновки</i> щодо доцільності застосування ГІС та ДЗЗ у практичній діяльності	Поява і розвиток географічних інформаційних систем (ГІС). Програмне забезпечення ГІС (комерційні та відкриті системи). Функціональні можливості ГІС. Джерела даних та організація інформації в ГІС. Введення та виведення інформації в ГІС. Сфери практичного застосування ГІС. Дистанційне зондування Землі. Аерофототопографічне знімання і космічне знімання. Види зйомок: фотографічні, сканерні, теплові та радіолокаційні, монозональні і багатозональні. Масштаб і роздільна здатність знімків. Дешифрування знімків. Роль космічних знімків у картографії. Використання знімків у географічних дослідженнях. Практичні роботи 13. Дешифрування космоснімку заданої ділянки своєї місцевості. 14. Опис території за космічним знімком. Порівняння різночасових космічних знімків і відповідних картографічних матеріалів. Дослідження 1. Космічні спостереження за станом сільськогосподарських угідь. 2. Дослідження свого населеного пункту на Публічній кадастровій карті України на картографічну відповідність. 3. Дослідження відкритих картографічних веб-ресурсів.

3	45	Розділ II. Загальні закономірності географічної оболонки Землі	
3.1		Тема 1. Географічні наслідки параметрів Землі як планети. Рухи Землі	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> види рухів Землі, параметри осевого та орбітального рухів планети; <i>пояснює і наводить приклади</i> географічних наслідків осевого та орбітального рухів Землі; <i>знає</i> межі поясів освітлення, види часу; Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> пояси освітленості Землі; <i>розпізнає</i> на схемах руху Землі точки сонцестоянь і рівнодення; <i>установлює</i> послідовність зміни пір року у Північній та Південній півкулі, причини зміни пір року; <i>використовує</i> знання про силу Коріоліса для пояснення причин формування пасатів, циклонів та антициклонів, течій тощо; <i>порівнює</i> наслідки дії сили Коріоліса у Північній і Південній півкулях; <i>розв'язує задачі</i> на визначення місцевого і поясного часу, перехід від місцевого часу до поясного; <i>визначає</i> висоту Сонця над горизонтом, астрономічні пори року; <i>обчислює</i> дальність видимого горизонту залежно від висоти місця спостереження. Оцінно-ціннісний компонент: <i>оцінює</i> пізнавальну та конструктивну роль знань про рухи Землі; <i>обґрунтовує</i> судження щодо практичного значення знань про фізичні закони, зокрема дію сили Коріоліса	Рухи Землі у Сонячній системі та Всесвіті. Сонячно-земні взаємодії. Вплив Місяця на Землю. Показники руху Землі навколо своєї осі. Полярне стиснення Землі. Сила Коріоліса. Періодичність припливів. Зміна дня і ночі. Добова ритміка у географічній оболонці. Доба – одиниця часу. Основні види часу. Пояси освітленості на Землі. Визначення висоти Сонця над горизонтом та тривалості дня. Орбітальний рух Землі: основні характеристики. Географічні наслідки обертання Землі навколо Сонця. Послідовність зміни пір року у Північній та Південній півкулях. Причини зміни пір року. Характеристики астрономічних весни, літа, осені, зими. Практичні роботи 15. Визначення часу сходу і заходу Сонця та тривалості дня. 16. Розв'язування задач на визначення часу. 17. Визначення висоти Сонця над горизонтом. Дослідження 1. Моделювання природних явищ на Землі у дні рівнодень та сонцестоянь. 2. Прояви сили Коріоліса на річках своєї місцевості та їх екологічні наслідки
3.2		Тема 2. Географічна оболонка Землі	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> складові географічної оболонки; <i>розуміє</i> закономірності географічної оболонки; <i>пояснює та наводить приклади</i> прояву основних закономірностей географічної оболонки. Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> географічну оболонку, сучасний етап її розвитку; <i>розрізняє</i> деструктивні та конструктивні впливи антропогенної діяльності на навколишнє середовище. Оцінно-ціннісний компонент: <i>розуміє</i> значення географічних знань для збереження навколишнього середовища людства	Склад, межі та будова географічної оболонки. Закономірність цілісності та колообігів речовини та енергії. Закономірність ритмічності та безперервності й нерівномірності розвитку. Закономірність зональності та аazonальності. Сучасний етап розвитку географічної оболонки. Антропосфера. Деструктивні та конструктивні впливи антропогенної діяльності на навколишнє середовище
3.3		Тема 3. Геологічне середовище людства	

	Знаннєвий компонент: <i>називає</i> складові внутрішньої будови Землі, літосфери, структурні елементи літосферних плит; <i>знає</i> поняття «геологічне середовище людства», особливості температурного режиму, агрегатного стану речовин Землі; <i>пояснює</i> механізм руху літосферних плит, виникнення землетрусів, вулканів, зсувів, формування тектонічних структур; <i>формулює</i> закономірності поширення корисних копалин; <i>наводить приклади</i> гірських порід магматичного, осадового, метаморфічного походження. Діяльнісний компонент: <i>класифікує</i> види корисних копалин; <i>визначає</i> найбільш поширені у своїй місцевості гірські породи, тектонічні структури за формами рельєфу і основними видами корисних копалин (на основі тематичних карт); <i>характеризує</i> процеси, що відбуваються в надрах і на поверхні Землі, їхні наслідки; <i>використовує</i> тектонічну карту для визначення ступеня загрози сейсмічних явищ на території України; <i>моделює</i> комплекс заходів для протидії появи і розвитку зсуву, осипища; <i>обґрунтовує</i> розташування основних форм рельєфу на материках, в океанах, на території України; <i>встановлює</i> за тематичними картами зв'язок між рельєфом, корисними копалинами і густотою населення, розташуванням видобувних і матеріало-, паливомістких виробництв; <i>порівнює</i> тектонічну будову, рельєф, корисні копалини материків, їх частин; <i>розв'язує</i> задачі на визначення показника забезпеченості країни окремими видами мінеральних ресурсів. Оцінно-ціннісний компонент: <i>визначає</i> рівень безпеки проживання в районах поширення вулканів, землетрусів, зсувів; <i>оцінює</i> ресурсні властивості літосфери; <i>робить висновки</i> про вплив рельєфу на розміщення населення і його господарську діяльність; <i>пропонує</i> способи розв'язання ресурсної проблеми на планеті	Внутрішня будова Землі. Температурний режим, агрегатні стани речовин Землі. Властивості літосфери. Геологічне середовище людства. Літосферні плити, їх структурні елементи. Гіпотеза дрейфу материків А. Вегенера. Рух літосферних плит. Тектоніка літосферних плит. Платформи і геосинкліналі, пов'язані з ними форми рельєфу. Вплив рельєфу на розселення людей. Рельєф як чинник розвитку і розташування виробництва. Гірські породи. Неперервність циклу гірських порід. Закономірності поширення гірських порід. Процеси в надрах і на поверхні Землі, їхні наслідки. Вулканізм, його негативні і позитивні наслідки. Зниження і попередження небезпеки вулканічних процесів. Землетруси, їх види, характеристики, негативні наслідки. Вимірювання сили землетрусів. Попередження небезпеки сейсмічних процесів. Зсуви, умови їх формування, причини виникнення. Засоби протидії зсувам. Ресурсні властивості літосфери. Види корисних копалин, закономірності їх поширення. Мінеральні ресурси як чинник розташування видобувних і матеріало-, паливомістких виробництв. Вплив людини на літосферу. Глобальна проблема вичерпання мінеральних ресурсів. Практичні роботи 18. Позначення на схематичному розрізі Землі зміни температури від поверхні до ядра. 19. Визначення тектонічних структур за формами рельєфу і основними видами корисних копалин (на основі фізичних і комплексних карт материків). 20. Розпізнавання гірських порід, найбільш поширених у своїй області, та визначення їх господарського значення. Дослідження 1. Конструювання моделі «циклу гірських порід» на основі колекції гірських порід і мінералів. 2. Визначення скам'янілостей та різних форм скам'яніння за експонатами місцевого краєзнавчого музею. 3. Причини заселення схилів вулканів. 4. Сучасні вимоги до будівництва у районах з високою сейсмічністю
3.4	Тема 4. Атмосфера та системи Землі	

		Знаннєвий компонент: називає складники атмосфери, кліматотвірні чинники й типи клімату; наводить приклади взаємодії атмосфери з літосферою, гідросферою, біосферою. Діяльнісний компонент: читає синоптичні та кліматичні карти; будує графіки зміни (добової, місячної, річної) температури повітря, діаграми хмарності, зміни кількості опадів, рози вітрів; розрізняє погоду під час проходження циклону, антициклону, холодного і теплого атмосферних фронтів; пояснює механізм утворення глобальних і місцевих систем потоків у тропосфері; визначає типи клімату за кліматограмами; встановлює сукупність чинників, що формують клімат певної місцевості; характеризує типи клімату; порівнює клімат окремих регіонів на материках і на території України; обґрунтовує вплив агрокліматичних ресурсів на спеціалізацію рослинництва. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює ресурсні властивості атмосфери; визначає рівень безпеки проживання в районах поширення атмосферних стихійних явищ; усвідомлює загрози кліматичних змін і забруднення атмосфери; пропонує способи розв'язання проблеми глобального потепління	Еволюція атмосфери. Склад атмосфери як результат її взаємодії з літосферою, гідросферою, біосферою та впливу людини. Сонячне випромінювання і нагрівання всіх геосистем Землі. Відмінності випромінювання і поглинання тепла гірськими породами, водою і повітрям. Тропосфера: температурний режим, зміна атмосферного тиску, вітри, вологість, опади. Погода. Синоптичні карти. Клімат. Кліматотвірні чинники. Кліматична карта. Карта кліматичних поясів. Вплив атмосфери на літосферу: вивітрювання, рельєфоутворення. Кліматичні умови як чинник розселення і розташування виробництва та інфраструктури. Ресурсний потенціал атмосфери. Енергетичні кліматичні ресурси як чинник розвитку відновлювальної енергетики. Агрокліматичні ресурси та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Стихійні атмосферні явища, їх прогнозування та засоби протидії. Вплив людини на стан атмосфери та кліматичні зміни на планеті. Глобальне потепління. Практичні роботи 21. Визначення середньої добової, місячної, річної температури повітря, амплітуди її коливань. 22. Побудова рози вітрів для окремих районів (пунктів спостереження) в Україні та прогнозування на її основі погоди. 23. Графічне моделювання глобальної системи потоків (вітрів) у тропосфері. 24. Визначення типів клімату за кліматограмами. 25. Визначення основних показників агрокліматичних ресурсів у своїй області (за картою агрокліматичного районування України). Дослідження 1. Ресурсний потенціал атмосфери у своїй місцевості та приклади його використання. 2. Система протидії засухам у своїй місцевості. 3. Дюнно-барханний рельєф як приклад взаємодії геосфер
3.5		Тема 5. Гідросфера та системи Землі	
		Знаннєвий компонент: називає складові Світового океану, найбільші водні об'єкти материків, України;	Еволюція гідросфери. Запаси води на Землі. Світовий океан та його складові. Вплив процесів у літосфері на природу океанів. Роль океану у формуванні гірських порід і рельєфу узбережжя.

		формулює залежність між тектонічною, геологічною будовою, рельєфом, кліматом і водами суходолу; знає формулу обрахунку показника забезпеченості водними ресурсами. Діяльнісний компонент: розпізнає на контурних картах різного масштабу частини Світового океану, найбільші річки, озера; класифікує річки, озера, болота, льодовики за різними критеріями; складає характеристику вод певного регіону (країни); порівнює водозабезпеченість окремих регіонів; аналізує систему течій у Світовому океані, густоту і конфігурацію річкової мережі території, режим річок; установлює взаємозв'язок між літосферою, атмосферою, гідросферою на прикладі окремих ландшафтів своєї місцевості; визначає природні і штучні водойми та їх характеристики за топографічною картою; використовує фізичні і топографічні карти для характеристики водних об'єктів; застосовує гідрографічні поняття для опису (характеристики) водних об'єктів; розв'язує задачі на визначення показника водозабезпеченості території; Оцінно-ціннісний компонент: оцінює ресурси Світового океану та прісних вод на суходолі, вплив якості води на здоров'я людей, запасів водних ресурсів на розташування водомістких виробництв; визначає рівень безпеки проживання на узбережжях океанів, у районах поширення катастрофічних паводків, повеней, карсту; усвідомлює загрози забруднення вод Світового океану і суходолу; пропонує способи розв'язання проблеми забруднення водойм своєї місцевості	Вплив атмосферних процесів (явищ) на Світовий океан. Роль Світового океану у формуванні глобальних і місцевих систем потоків у нижніх шарах тропосфери. Ресурсний потенціал Світового океану. Вплив людини на стан вод океанів та їхніх частин, запаси мінеральних, біологічних ресурсів. Води суходолу (поверхневі і підземні), чинники їх нерівномірного розподілу. Взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу і річкової мережі на території. Вплив геологічних процесів на формування озер, пластів підземних вод. Взаємозв'язок клімату і вод суходолу. Прісна вода як ресурс і чинник розміщення населення і виробництва. Мінеральні і термальні води. Водозабезпеченість регіонів і країн світу. Чинники дефіциту води. Сучасні системи очищення води. Опріснення вод океану. Практичні роботи 26. Установлення взаємозв'язку між процесами руху земної кори і будовою дна океану за тематичними картами атласу. 27. Складання та аналіз схеми системи течій у Світовому океані. 28. Порівняння впливу холодної та теплої океанічних течій на клімат материка (на вибір). 29. Побудова профілю перерізу долини Дніпра на одній із ділянок, де збереглося природне річище. 30. Порівняльний аналіз діаграм витрати води в річці (на вибір учителя). 31. Знаходження за умовними знаками на топографічній карті найбільших штучних водойм у своїй місцевості та пояснення їх розташування. Дослідження 1. Просторові закономірності формування у Світовому океані акваторій з високим рівнем забруднення. 2. Система протидії паводкам і повеням в окремих районах України. 3. Карстовий рельєф як приклад взаємодії геосфер. 4. Прозорість води у річці (озері, ставку): від чого залежить і чому змінюється? 5. Річки – міжнародні транспортні коридори. 6. Екологічні проблеми малих річок свого регіону
3.6		Тема 6. Біосфера та системи Землі	
		Знанисвий компонент: називає складові біосфери, типи ґрунтів, ґрунтотвірні чинники;	Біосфера та її складові. Особливості поширення живих організмів на суходолі і в океанах.

		наводить приклади взаємодії біосфери з літосферою, атмосферою, гідросферою; Діяльнісний компонент: читає карти природних зон, ґрунтів; розрізняє типи ґрунтів за основними характеристиками; пояснює формування ареалів рослин і тварин; визначає природні зони за основними типами ґрунтів, типовими представниками рослинності та тваринного світу; встановлює сукупність чинників, що формують ґрунти, рослинність і тваринний світ певної місцевості; характеризує типи ґрунтів, природні зони; порівнює ґрунти окремих регіонів; обґрунтовує вплив ґрунтів на спеціалізацію рослинництва. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює ресурсні властивості біосфери; визначає рівень безпеки проживання в районах поширення отруйних рослин, окремих видів хижих та отруйних тварин; усвідомлює загрози зменшення біорізноманіття, виснаження, забруднення і деградації ґрунтів. пропонує способи розв'язання проблеми збереження родючості ґрунтів, видового складу рослинності та тваринного світу	Природні чинники формування ареалів рослин і тварин: рельєф, клімат, води суходолу. Біологічні ресурси. Гірські породи органічного походження. Роль живих організмів у формуванні ґрунтів. Ґрунт – «дзеркало» ландшафту. Типи ґрунтів. Вплив ґрунтів на спеціалізацію господарства регіону, країни. Природні зони. Карти ґрунтів і природних зон. Практична робота 32. Опис одного з типів ґрунтів своєї місцевості та визначення ґрунтоутворювальних чинників. Дослідження 1. Рослини і тварини навколо свого населеного пункту, записані у Червоній книзі України. 2. Деградовані ґрунти: причини і перспективи використання
4	35	Розділ III. Загальні суспільно-географічні закономірності світу	
4.1		Тема 1. Світосистемний підхід у суспільній географії	
		Знаннєвий компонент: формулює визначення понять «світосистема», «географічний простір»; називає підсистеми світосистеми; пояснює системоутворювальну роль просторів: географічного, економічного, інформаційного та соціокультурного. Діяльнісний компонент: складає схему світосистеми; установлює відповідність між підсистемами і суспільними явищами (процесами); характеризує географічний простір; обґрунтовує роль географічного простору у світосистемі; Оцінно-ціннісний компонент: усвідомлює глобальну єдність у системі «суспільство – природа»	Світосистема як результат і процес формування глобальної єдності в системі «суспільство – природа». Функціонально-компонентний склад світосистеми: демографо-екологічна підсистема, господарська (економічна), інформаційно-технологічна, соціально-культурна, політична підсистеми. Системоутворювальна роль просторів: географічного, економічного, інформаційного та соціокультурного. Географічний простір, його характеристики
4.2		Тема 2. Демографічні процеси у світосистемі	
		Знаннєвий компонент: формулює поняття «демографічний перехід», «демографічне старіння», «демографічне навантаження працездатного населення»,	Виникнення людства та заселення континентів. Географія людських рас. Динаміка кількості населення світу. Джерела даних про населення і демографічні процеси. Переписи населення.

	«демографічна ємність території»; <i>знає</i> типи відтворення населення, причини і наслідки демографічної кризи, демографічного переходу, демографічного вибуху; <i>пояснює</i> сутність і причини демографічних явищ, просторові відмінності показників природного руху; <i>наводить приклади</i> країн з різними типами відтворення населення. Діяльнісний компонент: <i>розпізнає</i> за різними типами статеві-вікових пірамід країни різних типів відтворення населення; <i>характеризує</i> фази демографічного переходу, статеву, вікову, конфесійну, етнічну, соціальну структури населення світу; <i>використовує</i> поняття «демографічний вибух», «демографічна криза», «депопуляція», «демографічна політика», «демографічне навантаження працездатного населення», «демографічна ємність території» для характеристики демографічних процесів у світі та окремих країнах, поняття «урбанізація», «субурбанізація», «рурбанізація», «мегалополіс» – для характеристики розселення населення; <i>читає</i> карти населення; <i>обчислює</i> демографічні показники; <i>аналізує</i> текстові, картографічні та статистичні матеріали з метою порівняння відтворення, складу й розміщення населення різних країн і регіонів світу; <i>установлює</i> вплив демографічних чинників на показники природного руху населення та просторові відмінності демографічних процесів за картами, особливості розселення населення світу; <i>обґрунтовує</i> особливості перебігу демографічних процесів в країнах з різним рівнем економічного розвитку; <i>порівнює</i> структуру населення країн з різним рівнем економічного розвитку; <i>прогнозує</i> зміни кількості населення, статеві та вікової структури на основі аналізу статеві-вікових пірамід. Оцінно-ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> взаємозв'язок демографічних процесів та рівня соціально-економічного розвитку країни; <i>висловлює судження</i> щодо ефективності економічних, адміністративно-правових та виховних заходів демографічної політики;	Природні, соціальні, економічні та екологічні чинники природного руху населення. Територіальні особливості природного руху населення. Типи відтворення населення (розширений, простий, звужений). Теорія демографічного переходу, його фази. Демографічне старіння населення: суть, причини, наслідки. Структура населення: статеві-вікова, шлюбно-сімейна. Залежність тривалості життя населення від рівня економічного розвитку країни. Особливості демографічної політики у країнах з різним типом відтворення. Міграції, їх показники та вплив на відтворення населення і його перерозподіл у світі. Просторові тенденції міграційних процесів у світі. Етнічний склад, конфесійна структура, соціальна структура, рівень освіти, якість життя населення як чинники його природного і механічного руху. Демографічна ємність території. Вплив на розвиток економіки та спеціалізацію країн і регіонів кількості, розміщення населення, розселення, урбанізаційних та міграційних процесів, особливостей ринку праці. Демографічні прогнози. Практичні роботи 33. Встановлення природних чинників народжуваності за картою народжуваності. 34. Обчислення показників народжуваності, смертності, природного та механічного приросту населення країни за статистичними даними. 35. Характеристика демографічної ситуації в країні за статеві-віковою пірамідою. Дослідження 1. Сезонність укладання шлюбів та народжень. 2. Уплив старіння населення на місце країни в міжнародному поділі праці. 3. Працемісткі виробництва густозаселених регіонів світу. 4. Економічні, адміністративно-правові та виховні заходи демографічної політики в одній з країн світу. 5. Екологічні та соціальні проблеми густозаселених регіонів світу
--	---	--

		<i>робить висновки про важливість демографічних прогнозів для демографічної ситуації майбутнього</i>	
4.3		Тема 3. Глобальна економіка	
		Знаннєвий компонент: <i>формулює</i> поняття «глобальна економіка», «інформаційне поле планети», «глобальні ланцюги доданої вартості»; <i>називає</i> складові міжнародної науково-технологічної сфери, системи виробництва, міжнародної валютно-фінансова системи, сучасних транспортно-логістичних систем, форми світового ринку; <i>наводить приклади</i> міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. Діяльнісний компонент: <i>розрізняє</i> національні та інтернаціональні форми виробництва; <i>характеризує</i> особливості глобальних ланцюгів доданої вартості в металургії, автомобілебудуванні, електронних виробництвах, фармацевтиці, легкій промисловості; <i>порівнює</i> економічні вигоди форм участі країн у міжнародній кооперації, ланцюгах доданої вартості; <i>установлює</i> основні чинники розвитку і розміщення виробництв у країнах і регіонах; <i>визначає</i> роль ТНК та вільних економічних зон у функціонуванні глобальної економіки; <i>уміє</i> знаходити інформацію про сучасний стан окремих виробництв і ринків; <i>аналізує</i> текстові, картографічні і статистичні матеріали з метою визначення особливостей і закономірностей просторової організації складників світової економіки та місця в ній національних економік і ТНК; <i>розробляє</i> просторові моделі світового господарства. Оцінно-ціннісний компонент: <i>оцінює</i> перспективи включення національних виробників у глобальні ланцюги доданої вартості; <i>висловлює судження</i> щодо процесу формування інформаційного суспільства; <i>робить висновки</i> щодо змін світових ринків у період глобалізації	Поняття «глобальна економіка». Міжнародна науково-технологічна сфера і формування світового ринку технологій, ноу-хау, патентів і ліцензій, інформаційно-технологічних послуг. Створення технологічних підвалин інформаційного поля планети. Система виробництва. Поєднання в процесі глобалізації національних та інтернаціональних форм виробництва. Географічність міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. Роль транснаціональних корпорацій (ТНК) та вільних економічних зон у функціонуванні глобальної економіки. Глобальні «ланцюги доданої вартості». Міжнародний ринок товарів: сутність, інфраструктура, ціноутворення. Виробництво сільськогосподарської продукції у світі: природні, соціальні, економічні чинники та особливості просторової організації, основні експортери й імпортери. Видобування й споживання паливних мінеральних ресурсів, інфраструктура глобальних ринків вугілля, нафти й природного газу. Видобування рудної сировини, глобальні ланцюги доданої вартості у виробництві чорних металів, алюмінію, міді; чинники та форми спеціалізації країн. Виробництва транспортних засобів, електроніки, фармацевтичної продукції: сучасна географія, чинники участі національних економік у глобальних ланцюгах доданої вартості. Виробництво текстилю, одягу, взуття: сучасна просторова організація, чинники міжнародної спеціалізації. Сучасні транспортно-логістичні системи та інформаційно-комунікаційні мережі як інфраструктурний каркас суспільного життя та господарства планети. Міжнародна валютно-фінансова система (мережа міжнародних фінансових центрів, світова телекомунікаційна мережа). Світовий ринок інвестицій і фінансів. Формування «інформаційного суспільства». Практичні роботи 36. Позначення на контурній карті (знаками руху) глобальних ланцюгів доданої вартості <i>«видобування алюмінієвої сировини –</i>

		<i>виробництво глинозему – виробництво первинного алюмінію – споживання алюмінію».</i> 37. Укладання просторової моделі виробництва автомобілів на підприємствах однієї з ТНК та її аналіз. 38. Конструювання просторових моделей логістичного потоку «Вирощування кави →...→ продаж кавових напоїв у кав'ярнях вашого обласного центру». Дослідження 1. Світовий ринок патентів: лідери й аутсайдери. 2. Соціальні та економічні чинники розташування виробництва окремих технічних сільськогосподарських культур у світі й Україні. 3. Трансконтинентальна виробнича кооперація у виробництві літаків корпорації «Боїнг» (США). 4. Роль ТНК у розвитку хімічних виробництв в Україні
4.4		Тема 4. Соціально-культурні складники світосистеми
		Знаннєвий компонент: <i>формулює</i> поняття «культура»; <i>називає</i> складники культури, основні напрями географії культури; <i>знає і показує на карті</i> райони поширення світових і національних релігій; <i>розуміє</i> причини відмінностей культури окремих регіонів, країн, етносів. Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> географію релігій, мистецтва; <i>установлює</i> чинники формування способу життя (особливостей планування поселень, житла, інтер'єру, одягу тощо); <i>розрізняє</i> культурні й окультурені ландшафти; <i>добирає</i> самостійно інформацію про культуру окремих регіонів та країн, аналізує візуальні джерела інформації про культуру окремих регіонів, етносів; <i>готує</i> есе; <i>визначає</i> складники географічної культури суспільства й окремих осіб. Оцінно-ціннісний компонент: <i>критично ставиться</i> до порівняння цінності культур окремих країн, етносів; <i>усвідомлює</i> загрози різноманіттю та унікальності культур в епоху глобалізації; <i>висловлює</i> судження щодо шляхів збереження національної, місцевої культури
		Культура: зміст і функції. Складові елементи культури. Географія культури, її основні напрями. Географія релігій та її складові: географія конфесій, паломництва (географія релігійного туризму). Географія мистецтва. Географія способу життя. Культурні традиції населення як чинник розвитку системи розселення та економіки регіону, країни. Матеріальні об'єкти соціально-культурної інфраструктури, особливості їх розташування. Окультурені ландшафти. Географічна культура населення. Практична робота 39. Написання есе на тему «Географічна культура випускника школи». Дослідження 1. Уплив глобалізації на особливості житла, інтер'єру, одягу. 2. Культура племен Амазонії і жителів мегаполісів США: параметри цінності. 3. Окультурені ландшафти своєї місцевості
4.5		Тема 5. Політична географія та геополітика

		Знаннєвий компонент: формулює поняття «територіально-політична система»; показує на карті одиниці політико-географічного та геополітичного районування світу; наводить приклади застосування різновидів «сили» (економічної, мілітарної, «м'якої» або «смайт-сили») в геополітичних протистояннях. Діяльнісний компонент: розрізняє зовнішню і внутрішню політику, різновиди «сили»; обґрунтовує місце України у схемі політико-географічного та геополітичного районування світу; пояснює взаємозв'язок між адміністративно-територіальним устроєм держави та її територіально-політичними системами різних рівнів. Оцінно-ціннісний компонент: усвідомлює взаємозв'язок і політичні взаємодії територій і географічних місць в геопросторі; дає оцінку політичного вибору населення певної території за даними статистики останніх виборів в географічному розрізі	Взаємозв'язок географічних і політичних складників політичної географії. Географічні складники: геопростір, території, географічні місця. Політичні складники: політичні інституції, політичні відносини, «сила». Територіально-політичні системи національного і наддержавного рівнів як об'єкт дослідження політичної географії. Основні напрями досліджень політичної географії. Електоральна географія. Геополітика, її складові Зовнішня та внутрішня геополітика. Геополітика «сили». Різновиди «сили». Взаємозв'язок між національними та геополітичними інтересами держави. Політико-географічне та геополітичне районування світу. Практична робота 40. Аналіз політичного вибору населення певної території за даними статистики останніх виборів в Україні у географічному розрізі. Дослідження 1. Написання есе на тему «Територіально-політична система своєї області»
5	40	Розділ IV. Суспільна географія держави (на прикладі України)	
5.1		Тема 1. Українська держава	
		Знаннєвий компонент: називає і показує на карті країни-сусіди України, адміністративно-територіальні одиниці України, етнічні землі; розрізняє поняття «територія держави» і «етнічна територія». Діяльнісний компонент: характеризує політико-географічне положення України на глобальному, регіональному, локальному рівнях; вирізняє спільні кордони України з країнами інших політичних та економічних блоків; визначає проблеми адміністративно-територіального устрою України; використовує електронні ресурси для дослідження проблемних питань. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює вплив політико-географічного положення на місце України в Європі та світі; висловлює судження щодо впливу політико-географічного положення на	Українська держава та її територія. Етнічні землі. Формування сучасної території Української держави. Політико-географічне положення України: глобальне, регіональне, сусідське. Політико-економічна оцінка державного кордону України. Адміністративно-територіальний устрій України, його реформування. Київ – столиця України. Практична робота 41. Характеристика політико-географічного положення України. Дослідження 1. Проблеми і шляхи вдосконалення адміністративно-територіального устрою України. 2. Гельсінські угоди (Заключний акт Народи з безпеки і співробітництва в Європі) – програмою дій для будівництва єдиної, мирної, демократичної Європи.

		економічний розвиток та стабільність України	3. Спірні території та невизнані державні утворі в Європі
5.2		Тема 2. Населення України	
		Знаннєвий компонент: знає кількість населення України та особливості її динаміки; називає основні просторові закономірності демографічних процесів і розселення населення в Україні; пояснює особливості демографічної ситуації в країні, урбанізаційних процесів, етнічного складу населення. Діяльнісний компонент: характеризує природний і механічний рух населення, статево-вікову структуру; уміє знаходити й добирати статистичні матеріали; аналізує статистичні й картографічні матеріали про населення; розробляє картосхеми на основі контурних карт і таблиць статистичної інформації; розрізняє якість життя у великих і малих, монофункціональних і багатофункціональних містах, демографічну поведінку різних соціальних груп; прогнозує вплив системи розселення на розміщення виробництва та соціальної інфраструктури. Оцінно-ціннісний компонент: усвідомлює значимість якості працересурсного потенціалу для економічного зростання країни	Кількість населення України. Відтворення населення: природні, соціальні, економічні чинники народжуваності і смертності, показники, просторові відмінності. Особливості вікового і статевих складу населення України. Сучасні міграційні процеси в Україні. Українці на світовому і регіональному ринку праці. Демографічна політика в Україні. Система розселення. Міста України: класифікація за людністю і функціями. Міські агломерації, субурбанізація і джентрифікація. Сповільнення темпів урбанізації. Особливості сільських населених пунктів. Етнічний склад населення держави: автохтонні народи та національні меншини. Етнографічне районування. Соціальна структура населення. Практичні роботи 42. Створення картосхем (способом картограм) народжуваності і смертності населення України за регіональними даними Державної служби статистики України та їх аналіз. 43. Створення картосхеми просторової моделі Київської агломерації. Дослідження 1. Сучасна географія трудової еміграції з України. 2. Соціальні проблеми монофункціональних міст. 3. Чому зникають села з карти України? 4. Розселення кримських татар, кримчаків, караїмів, гагаузів в Україні. 5. Встановлення зв'язку між рівнем забруднення навколишнього середовища та рівнем захворюваності населення на прикладі населених пунктів різного розміру (село, селище, мале місто, середнє місто, місто-мільйонер). Обчислення індексу розвитку людського потенціалу для обраної країни, регіону, свого населеного пункту
5.3		Тема 3. Економіка України у міжнародному поділі праці	
		Знаннєвий компонент: називає показники суспільно-економічного розвитку держави і якості життя населення; знає і розуміє особливості секторальної та територіальної структури економіки; пояснює регіональні відмінності в господарстві України. Діяльнісний компонент:	Сучасні риси національної економіки України. Показники суспільно-економічного розвитку держави і якості життя населення. Місце України в міжнародному поділі праці. Конкурентні переваги України на світових ринках сільськогосподарської продукції, рудної сировини і металів: запаси мінеральних ресурсів, геологічні умови і рельєф, земельні та агрокліматичні ресурси, виробнича інфраструктура тощо.

	<i>аналізує</i> секторальну структуру та регіональні відмінності господарства; <i>характеризує</i> чинники, що зумовили розвиток в Україні окремих виробництв товарів і послуг; <i>визначає</i> сучасні риси національного господарства, місце України на світових товарних ринках, чинники міжнародної спеціалізації країни; <i>використовує</i> поняття «додана вартість», «собівартість», «ефективність», «прибуток», «конкурентні переваги», «міжнародна кооперація», «попит», «пропозиція», «ринкова ціна» тощо для обґрунтування міжнародної спеціалізації України на світових ринках товарів і послуг; <i>вміє застосовувати</i> тематичні карти та статистичну інформацію для ілюстрації описів, характеристик, висновків, суджень; <i>розробляє</i> схеми ланцюгів доданої вартості. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить</i> висновки про оптимізацію структури економіки України та її міжнародної спеціалізації; <i>оцінює</i> територіальну структуру господарства країни за екологічними, соціальними, економічними критеріями; <i>висловлює</i> власні судження щодо конкурентних переваг і перспектив розвитку окремих виробництв в Україні	Сучасні тенденції та регіональні відмінності розвитку енергетики в Україні. Імпорт енергоносіїв та нафтопродуктів в Україну та енергетична безпека держави. Замкнений технологічний цикл розроблення і виробництва транспортних літаків і надлегких літальних апаратів в Україні, експорт та імпорт авіатехніки. Автомобілебудування: тенденції розвитку виробництва, міжнародне кооперування. Місце України в глобальних ланцюгах доданої вартості виробництва та реалізації електронної продукції. Виробництва фармацевтичної продукції та побутової хімії: чинники та особливості розташування підприємств. Легка промисловість: іноземні інвестиції, використання давальницької сировини, експорт готової продукції. Роль малого бізнесу у формуванні пропозиції одягу на національному ринку. Особливості національного ринку продуктів харчування. Міжнародні транспортні коридори на території України. Проблеми формування транспортної мережі та функціонування транспортних вузлів. Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні. Ресурсний потенціал і проблеми розвитку рекреаційного комплексу в Україні. Місце України на світовому ринку інвестицій і запозичень. Транснаціональні фінансові корпорації (банки, фінансові компанії) в Україні. Регіональні відмінності господарства. Сучасні форми просторової організації виробництва товарів і послуг в Україні. Практичні роботи 44. Аналіз секторальної структури економіки України. 45. Побудова за даними офіційного сайту корпорації «Систем Кепітал Менеджмент» ланцюга доданої вартості: видобуток залізної руди (м. Кривий Ріг, Україна) – виплавлення сталі (м. Маріуполь, Україна) – виробництво конструкційного сталювого прокату (м. Валлезе ді Оппеано, Італія), визначення ринкової ціни тони відповідної товарної продукції на кожному етапі, установлення чинників формування цього ланцюга. 46. Позначення на контурній карті Європи міжнародних транспортних коридорів. Дослідження 1. Роль малого бізнесу в розвитку туризму і курортного господарства.
--	---	---

			2. Давальницька сировина у швейній індустрії України: позитивні й негативні аспекти для виробників і споживачів. 3. Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні: основні центри, компанії
5.4		Тема 4. Культура України	
		Знаннєвий компонент: <i>пояснює</i> вплив історичних чинників на розташування матеріальних об'єктів культури в Україні; <i>наводить приклади</i> об'єктів релігійного туризму, популярних мистецьких фестивалів. Діяльнісний компонент: <i>розпізнає</i> зображення відомих об'єктів матеріальної культури в Україні; <i>характеризує</i> етнографічні групи українців; <i>установлює</i> залежність між особливостями природи, господарства регіонів України і культурою побуту їхніх жителів; <i>аналізує</i> вплив глобалізації на культуру українців. Оцінно-ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> унікальність культурних надбань українців; <i>критично ставиться</i> до недбалого використання об'єктів матеріальної культури; <i>обговорює</i> проблеми збереження і розвитку культури в Україні	Основні риси географії культури України. Регіональні особливості культури в Україні. Вплив глобалізації на культуру України. Практичні роботи 47. Установлення територіальних відмінностей та закономірностей в забезпеченості закладами культури областей України за даними офіційної статистики. 48. Нанесення на контурну карту України місць проведення популярних музичних фестивалів. Дослідження 1. Опис та презентація особливостей культури представників етнографічних груп (групи) українців, що живуть у вашому населеному пункті. 2. Основні конфесійні групи населення своєї місцевості
5.5		Тема 5. Особливості політичної організації України	
		Знаннєвий компонент: <i>знає</i> особливості політичної організації території України; <i>називає</i> ознаки демократичної держави. Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> електоральну структуру населення України. Оцінно-ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> важливість місцевого самоврядування в демократичній державі	Україна як унітарна демократична держава. Особливості політичної організації території держави, роль органів місцевого самоврядування і територіальних органів державної влади. Загальна характеристика електоральної географії України. Дослідження 1. Територіальні громади: сутність, становлення, сучасні реалії
5.6		Тема 6. Суспільно-географічна характеристика своєї області	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> одиниці адміністративного поділу області; <i>знає</i> найбільші підприємства, приклади культурної спадщини та типові народні звичаї свого краю; <i>пояснює</i> доцільність змін та економічну	Географічне положення та адміністративно-територіальний поділ області. Реформування адміністративно-територіального устрою області. Населення: сучасні демографічні тенденції, статеві-вікова структура, міграції. Національний склад. Працересурсний потенціал. Місце області в сучасному господарському комплексі України. Територіальна організація

		вигоду від адміністративно-територіальної реформи, причини депопуляції, міграції, зміни в структурі та якості трудових ресурсів; показує на карті адміністративні райони, міста обласного значення, основні об'єкти туризму. Діяльнісний компонент: аналізує основні показники суспільно-економічного розвитку та основні демографічні тенденції; характеризує національний склад населення, забезпеченість трудовими ресурсами, їх якісний склад, систему освіти в регіоні; складає суспільно-географічну характеристику обласного центру. Оцінно-ціннісний компонент: усвідомлює доцільність ефективної адміністративно-територіальної реформи; оцінює показники економічного потенціалу області; висловлює судження щодо шляхів розв'язання господарських, соціальних і екологічних проблем; робить висновки про екологічний стан навколишнього середовища свого регіону та його вплив на здоров'я населення	господарства. Соціальна інфраструктура. Культурна спадщина і народні звичаї. Релігія. Система освіти та її територіальна організація. Туристсько-рекреаційні об'єкти. Обласний центр як історичний, науковий, культурний і освітній центр. Екологічний стан, екологічні проблеми області. Моніторинг навколишнього природного середовища. Вплив забруднення навколишнього природного середовища на стан здоров'я населення. Екскурсія на підприємство (промислове виробництво, фермерське господарство, фінансову установу, санаторій, готель тощо). Практичні роботи 49. Аналіз демографічних показників своєї області у порівнянні з іншими регіонами України. 50. Складання комплексної характеристики суб'єкта економічної діяльності за планом. 51. Нанесення на план (топографічну карту) населеного пункту (району) релігійних будівель різних конфесій та об'єктів, що мають сакральне значення. 52. Розробка регіональних маршрутів туристичних подорожей, прокладання їх на топографічній карті (плані), обчислення витрат (часових, фінансових тощо). 53. Складання комп'ютерної презентації сувенірної продукції, виробленої в області. Дослідження 1. Адміністративно-територіальна реформа області: досвід формування територіальних громад. 2. Дефіцитні професії у своєму населеному пункті. 3. Використання альтернативних джерел енергії у домогосподарствах. 4. Ресурсний потенціал свого населеного пункту для організації фестивалю народних традицій, побуту. 5. Закономірності розташування звалищ побутового сміття
6	15	Розділ V. Суспільно-географічне бачення глобальних проблем людства, глобальні стратегії і прогнози	
6.1		Тема 1. Глобальні проблеми людства	
		Знаннєвий компонент: розуміє суть глобальних проблем; називає причини виникнення глобальних проблем; наводить приклади і показує на карті держави, що володіють ядерною	Класифікації глобальних проблем людства. Проблема збереження миру на Землі. Проблема міжнародного тероризму та конфліктів. Проблема збереження поступального і пропорційного розвитку країн світу.

		зброєю і мають трансконтинентальні ракети, райони конфліктів та міжнародного тероризму, екологічного лиха, знелісення і спустелення, найвищих темпів приросту населення й аграрного перенаселення; <i>пояснює</i> загострення глобальних проблем за останні півстоліття. Діяльнісний компонент: <i>розпізнає</i> прояви різних глобальних викликів у навколишньому середовищі; <i>добирає</i> у засобах масової інформації та аналізує матеріали щодо явищ тероризму, сепаратизму; <i>розрізняє</i> прояви і причини глобальних проблем; <i>характеризує</i> сутність глобальних проблем людства; <i>визначає</i> шляхи розв'язування глобальних проблем; <i>обґрунтовує</i> взаємозв'язок глобальних викликів; <i>групує</i> глобальні виклики у територіальному розрізі; <i>пов'язує</i> причини відсталості країн з іншими глобальними проблемами. Оцінно-ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> необхідність об'єднання всіх країн світу для розв'язування глобальних проблем; <i>оцінює</i> прояви глобальних викликів в Україні, наслідки теплового забруднення атмосфери; <i>висловлює</i> власні судження щодо зростання розриву між розвиненими країнами і країнами, що відстали у своєму розвитку, можливостей науки збільшити виробництво продовольства в різних агрокліматичних регіонах світу; <i>критично ставить</i> до дій, проектів, що нехтують глобальними викликами	Територіальний аналіз екологічних проблем світу. Екологічна криза – порушення взаємозв'язків у системі, що викликані антропогенною діяльністю. Проблема захисту географічного середовища. Проблема раціонального використання мінеральних ресурсів промисловості. Проблема раціонального розвитку енергетики (пошук нових енергоносіїв і стримування теплового забруднення атмосфери). Проблема використання ресурсів Світового океану. Проблема забезпечення життєдіяльності та якості життя людини. Демографічні прогнози і реальний перебіг світового демографічного переходу. Проблема раціонального використання земельних ресурсів і виробництва продовольства. Проблема якості життя людини. Практична робота 54. Порівняння динаміки показників ВВП (ВНП), ВВП (ВНП) на одну особу, темпів зростання ВВП (ВНП) країн «Великої сімки» і найменш розвинених країн. Дослідження 1. Географія збройних конфліктів у сучасному світі. 2. Використання відновлюваних джерел енергії Світового океану. 3. Найменш розвинені країни світу: минуле, сучасне, майбутнє (на прикладі однієї з найбільш відсталих країн світу)
6.2		Тема 2. Глобальні стратегії розвитку	
		Знаннявий компонент: <i>формулює</i> поняття «глобальна екосистема», «екологічна криза», «соціальна криза», «економічна криза»; <i>розуміє</i> суть глобальної стратегії сталого, збалансованого розвитку; <i>пояснює</i> актуальність стратегії сталого розвитку; <i>знає</i> основні положення стратегії збалансованого розвитку України Діяльнісний компонент: <i>розрізняє</i> прояви екологічної, соціальної, економічної кризи, сутність	Глобальна стратегія сталого, збалансованого розвитку і глобальна стратегія гуманізації суспільства. Поняття «глобальна екосистема». Техногенний вплив на географічну оболонку Землі. Екологічна криза. Основні види забруднення. Середовище існування людини та його якості. Сутність соціальної кризи та її складові. Прояви економічної кризи. Показники сталого (збалансованого) розвитку: природокористування, природоохоронні території, стан довкілля, економічний розвиток, раціональне господарювання, соціальна

		економічного, екологічного та соціального сталого розвитку; <i>характеризує</i> основні показники стратегії сталого розвитку; <i>застосовує</i> територіальний підхід у розв'язанні проблеми сталого розвитку на рівні окремих країн; <i>проектує</i> заходи збалансованого розвитку свого населеного пункту згідно з положеннями стратегії збалансованого розвитку України. Оцінно-ціннісний компонент: <i>висловлює</i> власні судження щодо можливості і доцільності використання в Україні, своїй місцевості досвіду реалізації планів сталого розвитку в інших країнах	справедливість, здоров'я, тривалість життя людини. Сутність економічного, екологічного та соціального сталого розвитку. Підходи до розв'язання проблеми сталого розвитку. Досвід реалізації планів сталого розвитку в різних країнах. Територіальний підхід у розв'язанні проблеми сталого розвитку на рівні окремих країн. Роль географії в забезпеченні сталого розвитку. Стратегія збалансованого розвитку України. Глобальна стратегія гуманізації суспільства. Дослідження 1. Реалізація планів сталого розвитку в різних країнах: успіхи і прорахунки
6.3		Тема 3. Прогнози розвитку геопросторової будови сучасного господарства і суспільства	
		Знаннявий компонент: <i>формулює</i> поняття «ноосфера», «інформаційно-технологічна революція», «постіндустріальне суспільство», «інформаційне» («мережеве») суспільство, «метрополітенський регіон»; <i>наводить приклади і показує на карті</i> країни «центру», «напівпериферії» і «периферії». Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> зміни у просторовій організації суспільства; <i>моделює</i> геопросторові зміни у системі розселення; <i>доводить</i> існування вирівнювання розвитку економіки високорозвинених країн, країн Європейського Союзу тощо; <i>порівнює</i> економічні трансформації в країнах перехідної економіки; <i>прогнозує</i> геопросторові зміни унаслідок глобального потепління. Оцінно-ціннісний компонент: <i>висловлює</i> власні судження щодо проблем і перспектив розвитку суспільства і економіки світу та України; <i>критично ставить</i> до глобальних геополітичних прогнозів; <i>оцінює</i> можливості держави і суспільства в Україні в підвищенні якості життя людини	Економічна основа сучасної світової цивілізації (країни «центру», напівпериферії та периферії). Країни центру: уподібнення та взаємодоповнення, вирівнювання розвитку економіки й уніфікації структурних показників та якості життя суспільства. Країни перехідної економіки: трансформаційний розвиток економіки і суспільства перемін. Традиційні (або периферійні) економічні системи: проблеми наздоганяючого розвитку. Формування інформаційного (мережевого суспільства). Становлення ноосферної цивілізації як можливий наступний етап розвитку суспільства. Геопросторові зміни в системі розселення і організації життєдіяльності: перехід від системи село – місто, до системи метрополітенських регіонів з переважанням урбаністичних форм якості життя. Геопросторові зміни в контексті глобального потепління. Глобальні геополітичні прогнози: «ядерна зима»; «Багата Північ» і «Бідний Південь»; «діалог цивілізацій» та ін.
7	10	Резервний час	